

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

ТАТЈАНА ЛУКЈАНОВА

ЉУБАВ ПРЕМА ИГРАЊУ
И НЕПРЕКИДНОСТ ИГРЕ СТВАРАЊА

Београд, 2008.

Лукјанова

Maria

ПРОЛОГ

„Ма кроз какав период да пролазите заиста мислим да је најважније волети живот. Млади људи често нису свесни колико је љубав благотворна и лековита, поготово она коју дајемо.“¹

Викија

Легенда београдског и српског глумишта, првакиња Позоришта на Црвеном Крсту, ветеран оданости, Татјана Лукјанова напустила нас је пре пет година, док незаборавна Мод, Лора, Мака Лела, Берта, Дона Елвира и друге, још увек су у сећању многих њених поштовалаца. Својим уметничким ангажманом, дугим преко шест деценија, Лукјанова је оставила неизбрисив траг у историји српског театра, нарочито Београдског драмског позоришта, коме је посветила цео свој живот.

Многи је памте као „глумицу балетског хода и дечијег гласа у коме су могући и Бекет и Агата Кристи и баке и удварачице и дечаци и лисице.“² Остварила је читаву галерију разноврсних и упечатљивих ликова, играјући са подједнаким одушевљењем и главне и епизодне улоге, прихватајући све што јој се понуди из некаквог осећања дисциплине и етике позоришта³. Њен глумачки израз одликовао се непосредношћу и „природношћу у нијансованом оваплоћавању сложених и често психолошки контрадикторних стања.“⁴

Прославила се карактерним и лирско - драмским улогама, а и у области комедије пружила је завидан ниво. По уметничкој снази и људској топлини посебно се памти њена величанствена Мод у *Харолд и Мод*, као и њене улоге у савременим америчким драмама (*Стаклена менаџерија*, *Поглед са моста*, *Силазак Орфеја*, *Лов на вештице* ...), али и у делима Крлеже (*У агонији*), Чехова (*Вишњев сад*), Брехта (*Добри човек из Сечуана*), Хинга (*Бертино благо*), Хсјунга (*Госпођа Бисерна Река*), Пекића (*Буђење вампира*), Бекета (*Срећни дани*), Поповића (*Утва птица златокрила*) и других.

Своје улоге научила је да црпи из живота стално сумњајући у њихов исход, али упорна и готово увек успешна и задовољна на крају. „Свака нова улога за мене је потпуна „табула раза“. После прочитаног текста, осећам се као да никада до тада ништа нисам радила. Мислим да је то добар и једини прави полаз за спремање улоге.“⁵

Остварила је велики број рола које није доживљавала као „своје“, према којима је имала отпор. И требало јој је много труда и мучења да их савлада. „За сваку улогу научила сам и да црпим из властитог живота. Чак и када су негативне, могу им дати само оно, што носим у себи. Тако сам научила да разумем и малограђанку Ме, из *Мачке на усијаном лименом крову*, коју у почетку нисам трпела. Догађа се да нисам задовољна ликом па га мењам, надограђујем. Када осетим другачији одјек у публици знам: на правом сам путу.“⁶

Сматрала је да јој се само четири пута догодило да игра „своје“ улоге, мисливши на: Мод у *Харолд и Мод*, Рањевску у *Вишњику*, Лулу у *Вечитом младожењи* и Лору у *Стакленој менаџерији*. За Мод је говорила да јој је најмилија.

Татјана Лукјанова је била поуздан и драгоцен сарадник колегама на сцени и омиљена глумица редитеља свих генерација. Много их је прошло кроз њен уметнички живот. Од Марка Фотеза, Предрага Динуловића, Соје Јовановић, Миње Дедића, преко Небојше Комадине, Александра Огњановића, до Паола Мађелија, Дејана Мијача, Миленка Маричића, Димитрија Јовановића, Кокана Младеновића и других.

Често је знала да истакне да је глума једна спрега између онога што се де-

шава на сцени и публике. „Захваљујући публици глумац проверава оно што ради. Глумац се предаје ономе што ради. С друге стране, има једног контролора. Публику. Глумац је чује и осећа. Ако се на сцени догађају праве ствари, онда и публика реагује на прави начин. За глумца је јако важан тај флуид. Увек сам веровала да је публика нераскидиви део сваког позоришног чина. Ја играм са задовољством баш за такву публику.“⁷ А Татјана Лукјанова је била љубимица своје верне публике. Самим њеним изласком на сцену представа је постајала блискија публици и заштићена од неуспеха.

Позориште је Татјани Лукјановој било не само професија већ и хоби, спадала је у пасиониране, веома захвалне позоришне гледаоце. Волела је да се смеје од свег срца, а имала је заразан смех, тако да се још препричава анегдота када јој је Мира Траиловић обећала хонорар што мобилише публику и подиже морал глумцима.⁸ Умела је да се радује свакој доброј представи и свог и других позоришта, радовала се свим добрим остварењима њених колега и обавезно им је, после премијере, даривала цвеће, дешавајући се да то буде једино које су примили.

Лукјанова

Татјана Лукјанова почетком 30-их година 20. века

Маријана

ПРВИ ЧИН: ОДРАСТАЊЕ

*„Од мајке сам наследила везаност за Србију.
Русија је моја отаџбина,
али Србија је моја домовина.“*

Вукчићева

Татјана Лукјанова, по мајци Српкиња, по оцу Рускиња, рођена је 6. новембра 1923. године на Дорћолу, у Београду. Због честих селидби рану младост провела је у различитим деловима српске престонице, да би се у једном тренутку породица Лукјанов усталила на Врачару, коме је Татјана остала верна све до своје смрти, 18. августа 2003. године.

Мајка Варвара била је надалеко чувена по својој лепоти, сматрана је чак најлепшом девојком Хомоља. Потицала је од породице Седелиновић из Мајданпека, чији преци су дошли из Словачке на позив кнеза Милоша Обреновића, да би унапредили рударство у том крају Србије. Неизмерну љубав према новој домовини преносили су са генерације на генерацију.

Отац Лав Михаилович Лукјанов (име добио по великом писцу Лаву Толстоју), рођен је у граду Тули, у Русији. Оставши у четвртој години без родитеља, бригу о њему преузела је тетка Наталија, удата за једног од грофова Толстој и довела га у Москву, где је студирао и статирао у Бољшом театру. Као белогардејац, Врангелов официр, бежећи од бољшевика после Револуције, стигао је у Југославију 1920. године. Са групом руских стручњака, послат је у Мајданпек, где је запазио лепу Варвару. Убрзо су се венчали, прешли у Београд, добили ћерку Татјану и живели скромно од његове плате, коју је зарађивао радећи у Монополу.

Свога оца, лирску, уметничку душу, Татјана је обожавала. Васпитавао ју је у руском духу, учио је руском језику, рецитовању, цртао јој стрипове са животињама, правило позориште и марионетске луткице, пробудивши у њој радозналост према уметности. Својим лепим, пријатним гласом читао јој је руске бајке, певао јој песме и оперске арије, говорио јој о Русији и њеном деди, руском племићу Михаилу Лукјанову, који је као добровољац у српско – турском рату одликован Орденом за храброст.⁹

На велико противљење мамине браће отац ју је уписао у Руску основну школу, која се налазила у приватној кући у Улици кнеза Милоша, а после ње, 1934. године и у Руско-српску женску гимназију. Она се налазила у Улици краљице Наталије, у Дому Николаја Другог или Руском дому, који је подигао краљ Александар и поклониио га руској емиграцији. Важила је за елитну школу са изузетним професорима, великог образовања и културе. На променадама средњошколаца, које су се одржавала сваке године, на Видовдан у Улици краља Милана, девојке из Руске гимназије у својим пелеринама, попут лептира, привлачиле су највише пажње и Београђани, који су са обе стране тротоара посматрали поворку, увек су говорили да су управо те девојке најлепше у граду. Добиле су највећи аплауз.¹⁰

Од малена родитељи су је водили на балетске и оперске представе у Народно позориште и на концерте на Коларац. Убрзо су приметили склоност њихове мезимице према балету, те су је са шест година уписали у балетску школу код чувене Вере Чалејеве Гортински. Играла је осам година, добијала лепе критике на испитним представама на Коларцу и многи су јој прорицали велики успех и успешну каријеру балерине. Лукјанова је често говорила да јој је балет био прва љубав. „Волела сам балет, чак некако стихијски. То је била једна бескрајна срећа – бити у сталном покрету, а везан за музику. То осећање среће које сам имала као дете,

док сам играла балет, у мом глумачком позиву сам осетила мало пута. Јер, глума је нешто друго. У балету је то комплетно предавање музици, једна необјашњива радост. Као мало дете то сам свим својим бићем осећала.“¹¹

Нажалост, због срчаних сметњи које су се појавиле у пубертету, лекари су јој забранили да игра, после чега је утеху потражила у рецитовању. На завршној, матурској приредби, на Видовдан 1942. године, Татјанино казивање песме чуо је велики руски оперски певач Јурењев. Одушевљен њеним наступом одвео ју је код Вере Греч, чувене глумице Художественног театра, која је тих година држала часове глуме и радила као редитељ у Народном позоришту. Тако је Лукјанова почела да улази у свет глуме, похађајући једанпут недељно двосатне часове на руском језику, заједно са Олгом Спиридоновић, Дивном Ђоковић, Капиталином Ерић, Мирком Милосављевићем. Целу ратну 1943. годину, гладни, голи, боси, промрзли, али упорни и срећни радили су Чехова, Гогоља, Пушкина, Тургењева, Толстоја, Достојевског... Следеће године Вера Греч је, уплашена пред надирућим комунизмом, напустила Београд, саветујући их да се обрате Раши Плаовићу за часове.

Првак Народног позоришта у Београду, Радомир Раша Плаовић, у то ратно време није се бавио глумом и педагошким радом, већ је радио као магационер у Савезу здравствених задруга. Мерио брашно. На молбу да јој даје часове глуме, одговорио је: „Знаш шта сине, ја сад, кад ова земља крвари не могу да радим свој посао, него кад дође ослобођење ја ћу те позвати“. Тако је и било.

По завршетку рата, Татјана Лукјанова је позвана у драмски одсек, на Музичкој академији, где је почела да учи глуму у класи Раше Плаовића. Након три месеца тај одсек је укинут јер су земљи били потребни брже оспособљени млади кадрови. Уместо Академије, која је трајала четири године, отворен је Драмски студио при Народном позоришту, где су се глумци обучавали годину и по дана. Лукјанова је школовање наставила у Драмском студију, заједно са још тридесетак младих колега, различитих генерација, који ће касније обележити једну читаву епоху. У класи са Лукјановом били су и Добрила Матић, Јован Милићевић, Рената Улмански, Олга Ивановић, Љубица Ковић, Милан Пузић, Зоран Ристановић, а предавали су им Раша Плаовић, Мата Милошевић, Страхиња Петровић, Сретен Марић, Милан Богдановић.

За време студирања, почела је да игра хонорарно у Народном позоришту, стичући неопходно глумачко искуство, да би 1947. године, добила стални ангажман у новооснованом Београдском драмском позоришту на Црвеном Крсту. У овој театарској кући је остварила огроман глумачки опус, који броји преко стотину улога и 1986. године стекла пензију.

Велику подршку у свом глумачком раду и животу имала је у Невенки Урбановој, првакињи Народног позоришта, увек спремној да свакоме помогне „без сенке егоцентричности великих примадона“. Она јој је била велики ослонац, судија и искрени пријатељ. „Довољно ми је, понекад, да с њом поразговарам о неком, на изглед неухватљивом лику, па да ми она открије светове имагинације, до те мере сугестивне, да их одједном сагледам.“¹²

Поред глуме, која је била њен живот, њен позив али и њен хоби, Лукјанова

је волела пуно да чита, шета, нарочито на Ади Циганлији, да посећује концерте на Коларцу, где је у „јавној усамљености“ размишљала о својим улогама. „Музика ми помаже да се усредсредим и проникнем у личност коју треба да остварим. Музика Моцарта, Баха, Бетовена, Чајковског, Рахмањинова, Дебисија, Равела, Прокофјева ...“¹³ По потреби бавила се и превођењем са и на руски језик, а било јој је јако жао што не уме да пева и што није имала талента за кућне послове, које је избегавала на све начине. Била је, преко тридесет година, удата за Јована Христића, драмског писца, песника, есејисту, позоришног критичара и редовног професора драматургије на Факултету драмских уметности у Београду.

Од раног детињства Татјана Лукјанова је имала велику жељу да посети Русију, родну земљу свог оца и деде. Осећала је потребу да посети сва она места и градове о којима јој је отац причао у детињству. Сан јој се остварио тек 1990. године, када је са групом туриста у организацији Руске православне цркве и оца Василија отишла на традиционалан октобарски обилазак. Три године касније, 1993, крстарећи Волгом, била је још једном импресионирана лепотом Русије.

Вера Греч са својим ученицама

Ученице Драмског студија

Маријана

ДРУГИ ЧИН: ПОЗОРИШНО СТВАРАЊЕ

„Позориште је моја професија, али и мој хоби. И да нисам глумац, била бих гледалац – одани, постојани. Има мишљења да је бављење позориштем посао као и сваки други занат. Вероватно, али Арто је рекао: „Позориште је као хлеб, као куга. Оно је нешто основно, што мора да се усели у човека и да у њему остави траг.“¹⁴

Вук Јанковић

Народно позориште

Своје прве, несигурне глумачке кораке Татјана Лукјанова је направила у Народном позоришту у Београду. Са тада јединим театром у престоници, Лукјанова се сусрела још као студент Драмског студија. На наговор свог професора Раше Плаовића, отишла је на аудицију и била примљена као стални хонорарни члан. Млада, неискусна глумица, која још увек није знала ни шта ће са рукама ни ногама, добила је прилику да игра раме уз раме и да учи од великана нашег глумишта, као што су Раша Плаовић, Невенка Урбанова, Теодора Арсеновић, Миливоје Живановић, Љубинка Бобић и многи други.

Њен први професионални ангажман у Националном театру био је у представи *Родитељски дом* Валентина Катајева, где је играла Дусју, команданта омладинске бригаде и другарицу Зине, Васје, Сање и Vere. Комад је режирао Раша Плаовић, сценографију је осмислио Владимир Загородњук, а костим Мира Глишић. Од премијере, 20. октобра 1945, до данас није сачувано много приказа представе, али може се закључити да је топло примљена и срдечно поздрављена и од публике и од критике, како због теме и писца, тако и због игре глумаца, која је у целисти коректна, а у појединим улогама на великој уметничкој висини.¹⁵

Крајем исте године Татјана Лукјанова је заиграла и у комаду *Платон Кречет* Александра Корнејчука, чију је режију потписао Владета Драгутиновић, а премијера изведена 8. децембра. Њена споредна улога Оље, Ваљине пријатељице, била је запажена од стране критичара, као и топла креација Саше, Јелисаветине сестре у комаду *Живи леш* Лава Толстоја, коју је играла наредне године. Премијера *Живог леша* била је 9. фебруара 1946, у режији Јурија Ракитина, а поводом прославе 25-годишњице уметничког рада Радомира Раше Плаовића.

Позоришни критичари су запазили и њену улогу Маријане у Молијеровом *Тартифу*, у режији Мате Милошевића, са премијерним извођењем 25. јануара 1946. године. Милан Богдановић је у новинама „Глас“ од 23. марта, забележио да млада Татјана Лукјанова као Маријана „открива услове које врло озбиљно треба имати у виду. Кад буде превладала извесне дикцијске сметње (у артикулацији неких сугласника) и добила мало више спонтаности у геговима, имаће пред собом јасан и чист пут.“

Онда је дошла улога Нађе, Полигине рођаке у комаду *Непријатељи* Максима Горког и прва негативна критика, после које се млада Татјана Лукјанова озбиљно запитала да ли је изабрала праву професију за себе. Представа *Непријатељи* имала је премијеру 2. новембра 1946. године, у режији Хуга Клајна и Раше Плаовића, а улогу Нађе требало је да игра Јелена Трумић, која се разболела. То вече, Лукјанова је са плаката сазнала да игра као њена алтернација и догодио јој се пех – промукла је. Доживела је велики неуспех, критике су биле лоше. Замерали

су јој да је Нађу тумачила „са претерано наглашеним мотивима патетичног хероизма тамо где је све требало да буде сазнање и унутрашњи израз“¹⁶, или „да је осамнаестогодишњу Нађу – која од свих лица у комаду има најистакнутију линију сазревања, тако да од наивке на почетку постаје човек на крају комада - играла у форсираном тону“¹⁷.

Млада Татјана Лукјанова била је очајна, на ивици самоубиства, одлучна да напусти позориште заувек. На срећу, њену и нашу, премијеру је гледала и Серафима Бирна, велика руска глумица, која је у Лукјановој препознала таленат. После представе, у разговору са младом глумицом и редитељима Плаовићем и Клајном указала је на пропусте у концепцији ове улоге, те је касније Татјана Лукјанова бриљирала у истој тој роли.

На сцени Народног позоришта у Београду Лукјанова је наступила још једном, 1. марта 1947. године, учествујући на Свечаној Академији поводом 110-годишњице смрти А. С. Пушкина, у организацији Друштва за културну сарадњу Југославије са СССР-ом и Народног позоришта у Београду. То вече Татјана Лукјанова рецитовала је *Татјанино писмо Оњегину* и песму *Смрт песника* Михаила Јурјевича Љермонтова. Тим поводом добила је дирљиво писмо од Бранка Драгутиновића¹⁸, које преносимо у целости:

Драга Тања,

2. III 1947.

Не могу да дочекам петак, а да Вам на овај начин не честитам Ваш први, велики и прави уметнички успех. Кроз Вашу искрену, осећајну, одуговљену и продуховљену рецитацију живела је синоћ поезија Пушкина и Љермонтова свом својом величином, лепотом, топлином, осећајним интензитетом и хуманошћу и дубоко потресала дирнута срца аудиторијума.

Ако је до сада било сумње у Ваш таленат, ако сте доживљавали кризе у погледу избора Вашег позива, синоћњи реални успех треба да збрише све сумње и да одстрани све кризе. Ви сте уметница, неоспорно и непобитно. Са тим уверењем, са вером у Ваш таленат и Вашу уметничку будућност, треба да идете путем којим сте пошли, путем рада, студије и продубљивања глумачке уметности, путем који ће Вас одвести до пуног процвата и дефинитивног уобличавања Вашег талента.

Са тим жељама још једанпут Вам топло честитам Ваш синоћњи успех и срдечно Вас поздрављам.

Ваш одани

Бранко Драгутиновић

У следећих педесетак година Татјана Лукјанова је својом игром и радом потпуно оправдала пуно поверење у њен таленат који јој је пружио Бранко Драгутиновић, али и многи други.

Београдско драмско позориште

Године 1947. Татјана Лукјанова је са групом младих колега из Драмског студија¹⁹ распоређена у новоосновано Београдско драмско на Црвеном крсту, које се у почетку звало Градско позориште. У прво време, због недостатка зграде, представе су изводили у Народном позоришту, а припремали у Лазаревићевој улици, где су у једној већој просторији сместили канцеларију управника (један сто са телефоном), параваном издвојену гардеробу и у средини део у коме су глумци пробали.

Пре проба, које су се одвијале поподне, пуни ентузијазма и романтичног заноса, млади чланови младог театра, својим рукама и добровољним радом, помагали су у изградњи зграде за своје позориште, да би већ од 1949. године почели да играју на својој сцени, наставивши да га граде уметношћу своје глуме.

У тој атмосфери Лукјанова је спремала своју прву улогу у Београдском драмском позоришту, за представу *Младост отаца* Бориса Горбатова. Трагичну причу, узету из грађанског рата у Русији, о једној девојци буржујског порекла, која се заљубљује у бољшевика, те и њу примају у Комсомол, а онда трагично завршава свој живот на белогардејским вешалима. Представу је режирао Петар С. Петровић, а несрећну девојку Наташу Логинову играла је управо Лукјанова. Поред ње у представи наступали су и Предараг Тасовац, Миливој Поповић Мавид, Слободан Стојановић, Милан Пузић и други, а премијера је изведена на сцени Народног позоришта 20. фебруара 1948. и имала је још свега неколико извођења.

Затим су почеле да се ређају улоге: Ана Павловна у комаду Островског *Уносно место*, млада девојка Лула у Игњатовићевом *Вечитом младожењи*, играјући је „са богатом осећајношћу и сугестивним изразима“²⁰, Тања у драми Мире Пуц *Ватра и пенео*, Силија у Шекспировом *Како вам драго*, остваривши је више чежњиво него женствено, првенствено због своје боје гласа и дикције, Јелена Ивановна Попова у Чеховљевој *Крчма на главном друму*, Андријана у Држићевом *Скупу*, Славка Петровић у Миндеровићевој драми *Купина се расцветала*, коју је играла у алтернацији са Ксенијом Јовановић.

Ролу Аделе, најмлађе кћери Бернарде Албе у представи *Дом Бернарде Албе* Федерика Гарсије Лорке, Тања је добила 1951. године. Представу је режирао др Марко Фотез. Позоришни критичар Милутин Чолић је, поводом њеног тумачење Аделе, „носиоца најотворенијег противљења свирепим и нечовечним регулама породичног морала и части, чији ће младалачки полет за личном срећом бити трагично сломљен“, забележио да је „Лукјанова доследно реализовала лик девојке – страственог и морално чистог поборника за слободни живот и љубав. Неколико сцена у којима еруптивном снагом избија бунт против ропских стега, Лукјанова је донела са експресивном искреношћу. Но, приметили бисмо да је у свом поноситом пркосу (који је оправдан) садржала местимично и извесну дозу каприциозно-

сти, па и цинизма. То није својствено овом Лоркином светлом лику.²¹ Док је, с друге стране, Радмила Бунушевац, критичар „Политике“, била мишљења да је Татјани Лукјановој ова улога била претежак задатак и да јој не лежи такав фах.

Од самог почетка Београдско драмско позориште је постало центар окупљања интелектуалаца, стално се играло на карту више, неговао се класични и домаћи репертоар, а онда је, почетком педесетих, доласком талентованих редитеља (Соје Јовановић, Предрага Динуловића, Миње Дедића) и групе младих тек свршених глумаца²² започела „златна фаза“ овог театра. Почели су да играју модеран светски репертоар, са сцене су могли први пут да се чују текстови Тенеси Вилијамса, Артура Милера, Бертолда Брехта и других савремених драмских писаца. Играло се са потпуно новим сценским изразом, са невероватном лакоћом, непосредношћу и једноставношћу.

Добру игру Лукјанова је пружила у својој интерпретацији госпођице Форсајт у драми Артура Милера *Смрт трговачког путника*, која је имала премијеру 6. децембра 1951, у режији Предрага Динуловића. Неколико месеци касније играла је Рут у комедији Нормана Красне *Драга Рут*, написане за време Другог светског рата и према неким подацима у Њујорку доживела седам стотина извођења. Београдску верзију режирао је др Марко Фотез, коју критика није баш прихватила.

Татјана Лукјанова учествовала је и у представи *Лилиом или Легенда о Љиљану* Ференца Молнара, у режији Предрага Динуловића, коју је управа позоришта, почетком октобра 1952. године, ставила на репертоар са намером да своју публику, поред најновијих остварења светског театра, упозна са овим врло популарним текстом између два рата. Крајем истог месеца играла је госпођу Шлосер, новинареву жену, у савременој драми *Насловна страна* Бена Хехта и Чарлса Мекартура, у режији Соје Јовановић, за коју су критичари приметили да је била „несвакодневна оригинална појава“.

Крајем децембра 1952. године на сцени Београдског драмског позоришта изведена је драма, тада мало познатог америчког драмског писца Тенеси Вилијамса *Стаклена менаџерија*. Режију је потписао Миња Дедић, а играли су Љиљана Крстић (Мајка), Љуба Тадић (Син), Татјана Лукјанова (Ћерка) и Властимир Стојиљковић (Младић који долази у посету).

Представа је постала антологијска, дуго се играла и у Београду, али и широм тадашње Југославије и имала је огроман успех и код критике и код публике.

Татјани Лукјановој је улога Лоре Вингфилд, хендикепиране девојке која је искомплексирана јер је мало хрома, донела велику популарност и постала јој једна од најдражих. За њену глуму критичари су имали само речи хвале. Тако, на пример, Хуго Клајн бележи: „Други пут за кратко време изненадила је Т. Лукјанова, сада у улози Сестре. Својим покуњеним ставом, спутаним покретима и тихим гласом, својим завлачењем у углове и под мајчину фотељу заиста је дочарала скромног и утученог богаља, „плаву ружу“, која је почела венути пре но што је процвала.“²³ Или „Татјана Лукјанова, као Ћерка, у почетним сценама постигла је један ретко леп глумачки успех: сваким њеним покретом и речју, ви видите да са том девојком нешто није у реду, али вам није јасно шта и тек постепено и врло дискретно, откри-

вате да је она хрома“, речи су Боре Глишића у „Нину“, после премијере.

Слободан А. Јовановић је приметио да је „Лукјанова морала да направи напор над собом и да своју експанзивну природу окрене према своме унутрашњем животу, врло пријатном али врло интензивном. Она је ту улогу одиграла потпуно добро.“²⁴ А Иван Ивањи, критичар „Младе културе“ оцењује да је „у љубавној сцени са Џимом (Стојиљковићем), Татјана Лукјанова као Лора имала тренутке који се не могу заборавити. Како јадна девојка богаљ слуша прву љубавну изјаву у свом животу, и то од човека кога безнадежно годинама воли, како слуша, згрбљена од узбуђења, али без гласа, без покрета, без иједног геста – а ипак живећи, стрепећи, страсно, као хипнотизирана и као хипнотишући публику – то спада у врхунце глумачких остварења на овој сцени.“²⁵

Треба споменути и приказ Милутина Чолића у „Политици“ од 28. децембра 1952. у коме каже: „Поетска обличја унесрећене девојке која воли, лиризам Лориног унутарњег бића, Татјана Лукјанова је исказала у дискретним, пригушеним тоновима, који су звучали кроз целу представу. Осећања човека чији идеали су скрхани, Лукјанова реализује интимно, из себе, служећи се врло мало гестом и покретом, саопштавајући често речитим ћутањем. Она је, безсумње, остала најдоследнија пишчевој концепцији лика, али зато је у њеној роли остало и оног Тенеџевог болећивог сентиментализма и једнобојности.“

Свој утисак после гледања представе Мира Траиловић је записала у „Београдским новинама“: „Татјана Лукјанова је најпотпуније спровела ту поетску црту у лику Лоре Вингфилд. Од почетка до краја њена Лора је, поред уздржаног спољног израза и добро нађеног геста, треперила унутарњим интензитетом, који је достигао врхунац у сусрету с младићем о коме је одувек сањала. У тренуцима разочарења, која покушава да скрије у себи, паузе у тексту су биле испуњене потресним ћутањем. Осећање мање вредности, чудна и ћудљива природа, изразита настраност, која се граничи са патологијом коју наговештава текст, код Лоре, коју смо видели, била је замењена цртама уплашене наивне и осетљиве девојчице, која због своје мане дубоко пати, а живи у свом малом свету стаклених играчака.“

Следеће године, после Лоре у „*Стакленој менаџерији*“, Лукјанова је свој таленат показала и у игрању Наталије Ивановне, себичне, глупе и сурове малограђанке у комаду Антона Чехова *Три сестре* и Дуње у *Злочину и казни*, Фјодора Достојевског. Затим је дошла улога Бисерне реке у кинеској драми *Госпођа Бисерна река* Хсјунга, са премијером 8. априла 1954. године.

Ова стара кинеска игра у четири чина, написана још око 1290. године представљала је прво кинеско драмско дело изведено на нашим просторима и прво искуство са кинеским позориштем и његовим обичајем. То је била велика смелост Београдског драмског позоришта да је постави на репертоар.

Редитељ представе Миња Дедић главну улогу поверио је, са пуно поверења, Татјани Лукјановој. Рола Бисерна река пружила јој је безброј могућности, чак и да заигра на сцени. Тим поводом добила је леп комплимент од кореографа представе, чувеног Димитрија Парлића, који ју је позвао у Балет Народног позоришта. Свеукупни добар утисак Лукјанова је оставила и на публику и на позоришне кри-

тичаре.

Тако Слободан А. Јовановић у „Републици“ од 13. априла, пише да „треба издвојити Татјану Лукјанову (Бисерна Река) у чијој игри има рафинираности, љупкости, прелива, чак извесне локалне боје, управо оног што треба да има једна млада, племенита поетска хероина кинеског позоришта.“ Или Пава Броз у „Борби“ од 11. априла: „Татјана Лукјанова, као Бисерна Река остварила је са пуно љупкости, женске грациозности своју улогу. Цела њена појава, поготово њени стилизовани, нежни покрети, дикција дочаравали су нам младу кинеску девојку чија љубав не зна за препреке.“

Треба се подсетити и приказа Елија Финција, који је приметио да је Лукјанова „дискретним психолошким сенчењем (у коме је само местимично било претеране сладуњавости) дочарала љупки лик девојке што се, и поред све мудрости, предаје својим праведним сновима о људима и животу. Нажалост, елементи Кабуки-глуме били су у њеној игри сведени само на визуелни ефекат дражесности.“²⁶ Да пренесемо и оцену Александра Д. Михаиловића, који пише: „Пре свега морамо споменути једно име које све више нараста и себе надраста. То је Татјана Лукјанова, код које, сем топлог гласа, чиме је највише деловала, меког хода и кротког држања, нечег љупког у читавом деловању нисмо нашли по други пут. Била је нова. Из улоге у улогу, од „Стаклене менаџерије“ до „Трију сестара“, њен је велики распон, који сада једино продужава. Њена Кинескиња, једна од толиких с којима нас је упознала само Перл Бак, једна од многих, али као ни једна, имала је све особине и привржености и надмоћности и акцената оних трвења међу половима у сва времена и на целој земаљској кугли.“²⁷

Током 1954. године Лукјанова је остварила још три мање запажене креације. Реч је о Луцији у *Каролини Ријечкој* Драго Жервеа, у режији Владе Вукмировића, Шуж Та Шин у Брехтовом комаду *Добри човек из Сечуана*, у режији Соје Јовановић и Ракили у комедији Стевана Сремца *Поп Ћира и поп Спира*, чију режију је потписао Предраг Динуловић.

Онда је 1955. године наишла улога баке Ребеке Нурс у комаду *Лов на вештице* Артура Милера. Требало је да игра жену од осамдесет година, а она тек ушла у тридесет и другу. Дивна глумица Евка Микулић, тада већ у познијим годинама, молила је редитеља Предрага Динуловића да њој да ту улогу, међутим он је био упоран, тврдећи да му је неопходан Тањин тон гласа. Прихватила је улогу, али је плакала све до куће. Тада јој је отац саветовао: „Знаш шта, Тања, глумац мора све да игра.“ Почела је да посматра старице на улици, да хвата њихов ход, да упија покрете, понашање, говор и на крају, иако је та улога била епизодна, добила је одличне оцене. Критичар „Политике“ Ели Финци приметио је да је представа једна од слабијих, али да треба издвојити „Татјану Лукјанову као Ребеку Нере, која је приврженост истини и здравом разуму умела да казује на непосредан и једноставан људски начин.“²⁸

Следиле су улоге у представама *Легенде* Мирослава Крлеже, *Мачка на усвијаном лименом крову* и *Силазак Орфеја* Тенесија Вилијамса, *Пикник* Вилијама Инца, *Поглед с моста* и *Сећање на два понедељка* Артура Милера, *Јовача* Борисава Стан-

Лукјанова

ковића.

Са текстом Тенесија Вилијамса *Мачка на усхијаном лименом крову* Лукјанова се сусрела два пута у својој каријери. Први пут 1956, у режији Миње Дедића, када је играла Ме, снају са петоро деце и други пут 1990, играјући Биг Маму Полит, у режији Љиљане Тодоровић.

У почетку Татјана је имала отпор према улози Ме, јер јој је то била прва негативна улога, што се одразило и на њену игру, те су прве критике биле врло оштре и прилично су је погодиле, али и натерале да унесе нека нова прилагођавања роли. Временом је схватила да је не треба играти са негативним набојем, јер је и она мачка која се бори за своју породицу, те ју је прихватила и играла са задовољством. Тако је представа добила на квалитету и играна је више од стотину пута.

Тридесет четири године касније, на истој сцени свог позоришта, играјући у истој представи, овог пута Маму Полит, жртву свога мужа, опчињену његовом животном снагом, Лукјанова је суверено овладавала ликом складно компоњујући гласовну интонацију и темпераментне кретње. Гестом и изразом приближила је Маму домаћем менталитету, створивши упечатљив лик манипулисане жене којој је ненарушена форма једини смисао у животу.²⁹

Вратимо се у у 1956. годину. Тада је Татјана Лукјанова, глумећи наставницу стенографије Розмери Сидни, у представи *Пикник*, чију режију је потписао Миленко Маричић, дала „бриљантну креацију, у којој је било врло лепих момената, и осетило се да је способна за тумачења и оних улога које су карактеристичне по својим изненадним променама и преокретима. Уверљивост њеног тумачења неударе професорке која је помало и зашла у године доминирала је представом.“³⁰

Лукјанова се поново наметнула својом суптилно простудираном епизодом, улогом шерифове жене Ви Талбот, тужне месечарке заокупљене визијама, стилски издвојеном од осталих, у комаду *Силазак Орфеја* Тенесија Вилијамса. Позоришни критичар Владимир Стаменковић је приметио да Татјана Лукјанова „егзалтираност ове жене, њену тајну одбрану пред животом, изражава на око ситним стварима: неприметно деформисаним ходом, неприродном бојом веселости у гласу, погледом занесеним у неизвесне даљине.“

Следећа представа у којој је наступала звала се *Човек, животиња и врлина*, а она се већ у историји српског театра води као представа Савременог позоришта.

Савремено позориште

Почетком шездесетих година прошлог века политичка одлука о спајању Београдског драмског и Београдске комедије у Савремено позориште, довела је до извесног пада популарности театра на Црвеном Крсту и одласка једног броја ње-

гових изврсних глумаца. Концепција новог театра је била да се све игра: и драма и трагедија и комедија и мјузикл и оперета и водвиљ. У почетку је било отпора код оба ансамбла, али временом су се навикли једни на друге и пружили велики број добрих представа. Поред Татјане чланови Савременог позоришта били су и Зоран Радмиловић, Сима Јанићијевић, Радмила Андрић, Павле Богатинчевић, Олга Станисављевић, Властимир Ђуза Стојиљковић, Тамара Милетић, Власта Велисављевић, Неда Огњановић и многи, многи други.

У периоду од петнаестак година, Татјана Лукјанова је у Савременом позоришту одиграла двадесет улога. Њена прва рола била је у ведрој фарси Лиуђија Пирандела *Човек, животиња и врлина*, у режији Миленка Маричића и са премијером 17. јануара 1961. У недвосмислено доброј представи, изрежираној са мером и стиллом, Лукјанова је изврсно остварила лик дражесне, крепосне госпође Переле, поставивши је у центар гротескног питања врлине. Друга улога је госпођа Арсићка, која је пленила својом одмереношћу, духом и шармом у Нушићевој комедији *Ујез*, чију режију је потписао Александар Огњановић.

Следећу, епизодну, али занимљиву и оштроумну ролу Мајке, Лукјанова је прецизно остварила у потресној савременој драми швајцарског писца Макса Фриша *Андора*, која говори о моралном формирању човека, то јест о неспоразуму човека са друштвом у ком мора да живи.

У поетској фарси *Љубав господина Перлимплина* Федерика Гарсије Лорке, која се бави љубавним мукама једног старца ожењеног лепом младом женом, односно уобичајеним брачним перипетијама, у режији Јована Путника, рафинирана Татјана Лукјанова била је дирљив и сензибилни тумач најпотреснијих узлета Лоркиних осећања, играјући Марколфу, искрену пријатељицу, рођаку и слушкињу Перлимплинову, дату у дискретној префињености.

Лукјанова се са Артуром Милером поново сусрела на сцени Савременог позоришта, играјући Мајку у његовој новој драми *После нада*. Премијера 15. октобра 1964. године представљала је прво европско извођење овог текста, и то неколико месеци пре Париза и Рима. Режију је потписао Александар Огњановић, а главне улоге додељене су Зорану Радмиловићу (Квентин) и Олги Станисављевић (Меги).

Крајем исте године, Татјана Лукјанова је остварила и потресну креацију следе старце Марфе Касјанове у драми совјетског писца Леонида Леонова *Међава*, за коју су критичари приметили да је „у тренуцима озарења и сећања била пуна унутарњег казивања лика“³¹ или да је са „чудесном спољном и унутрашњом концентрацијом преображавала једно готово немо трајање на сцени у живо, пулсирајуће, витално присуство и да је умела слепом јунакињиним лицу да удахне десетине емоција, покрета и боја.“³² У свом приказу премијере (12. децембар 1964.) у „Књижевним новинама“ од 25. децембра, Петар Волк је истакао да је Лукјанова овом ролом направила праву креацију: „Њен лик следе старце није сенчен никаквим мелодрамским тоновима, нити је био под утицајем спољних фактора већ подређен снажној концентрацији, тако да се цело време осећало као да ова жена својом унутарњом снагом побеђује не само своја осећања већ и средину у којој

се налази. Ова уметница имала је задивљујућу мирноћу у гесту и изразу, сугестивност у појави и животну убедљивост у гласу.“

Током 1965. и 1966. године Татјана Лукјанова је одиграла четири улоге и то: удовицу Наниту која моли за љубав и налази снаге да почне живот из почетка у драми *Халелуја Ђорђа Лебовића*, епизодну ролу Лизавете Ивановне у *Завери осећања* Јурија Олеша, остваривши за „цигло неколико минута и готово без текста колоритни лик из подземља“, затим Богомољку у комаду *Завет* Алфреда Диаза Гомеза, савременог бразилског писца, преведеног са руског за потребе Савременог позоришта и Загорку Митровић у комедији са песимистичним крајем *Лево од савести* Жике Живуловића Серафима.

У овој комедији о малом провинцијском месту, у коме једном инспектору рада падне на памет да раскринка локалне политичке богове, Лукјанова је у глумачком погледу пружила највише успеха, озбиљно и изузетно лепо изградивши лик Загорке, „истакавши се драматском снагом и људском економијом гестова, чија је моћ персифлаже пуна модерног и храброг отимања од ситуација и текућих згода.“³³ И својом улогом Гертруде, краљице Данске у Шекспировој трагедији *Хамлет*, у режији Небојше Комадине, Лукјанова је пружила добру игру „вешто освојивши сценски простор“.

Своју прву награду, Повељу „Вечерњих новости“ за најбољу епизодну улогу, уручену на 13. Стеријином позорју, Татјана Лукјанова је добила 1969. године за своју интерпретацију Беле Раде у комедији Александра Поповића *Утва птица златокрила*. Премијера ове представе је изведена 1. марта исте године, у режији Небојше Комадине, а играли су и Никола Милић, Влада Поповић, Жика Миленковић, Неда Огњановић и Миодраг Гавриловић. У динамичном и маштовитом сценском спектаклу глумци нису били ни појмови а ни конкретне личности, већ и једно и друго, а међу њима Бела Рада стално млада, инфантилна, враголаста, „наглашена у покретима, ставу и у лику који је истовремено дискретна пародија, али и сасвим природна појава“³⁴, ефектно је деловала. Поводом награде Лукјанова је за „Вечерње новости“ признала: „Не знам да ли знате да је ваша награда најбољем епизодисти једна од најдражих нама глумцима. Са мало времена и текста тешко је бити убедљив пред публиком. Због тога сам изузетно обрадована и срећна јер је то уједно моја прва награда у животу.“³⁵

Две године касније Лукјанова је заиграла два префињена, дирљива женска портрета, Харијету и Марту, у комедији *Голицаве приче* Роберта Андерсона, која се у свету приказивала под правим насловом *Та како могу да те чујем кад вода тече*.

Три Андерсонове једночинке о сексуалним играма у Савременом позоршту режирао је Небојша Комадина. Прва се звала *Шок препознавања*, друга *Као ход голубова* и трећа *Ја сам Херберт*. Татјана је играла Харијету у другом комаду, заједно са Владимиром Поповићем, пружајући „тренутке надахнуте пародије на сањарију и стварност брака који још телесно светлуца“,³⁶ да би трећа комедија са Николом Милићем и Лукјановом као Мартом „добила блиставу комичну оркестрацију од неколико бакутанерских реченица, које су дирљиво и комуникативно

на прекидима комуникације – дочарали старост довољну себи самој.“³⁷ У ствари њих двоје су нам у причи *Ја сам Херберт*, играјући игру „глувих телефона и криво датих спојева“, са „пуно духа и шарма показали како се забављају два оронута чељадета којима је од свих способности остао још само „дар“ да све забораве и помешају.“³⁸

Године 1972. Татјана Лукјанова тумачила је главну улогу, госпођу Прентис која не скрива своју љубав према алкохолу, у постхумно објављеној комедији Џоа Ортона *Шта је собар видео*. Представу је режирао Небојша Комадина, а прво извођење је било 29. фебруара.

Три месеца касније, у истом позоришту али на сцени на Теразијама, Лукјанова је заиграла госпођу Петипон у Фејдоовој *Дами из Максима*, а у режији Жарка Петана. „Лукјанова је схватила да се лудорија мора играти лудачки, те је као верски фанатик и као кркететава рођака госпођа Петипон, успела да Фејдоа спаси језиком Јонеска и неурозама Олбија. Једна пенушава мешавина, један комичарски рад без предаха.“³⁹

На истом месту, годину дана касније, Татјана Лукјанова је учествовала у представи *Женски разговори – жене како ћемо?* од Душана Радовића. Сто десет монолога телевизијске истоимене серије преточено је у представу коју је режирала Соја Јовановић, а врло живе разговоре, поред Татјане, водиле су Нада Касапић, Неда Огњановић, Добрила Костић, Даница Мокрањац, Олга Станисављевић, Радмила Савићевић, Бранка Митић, Жижка Стојановић, Љиљана Шљапић и Бата Паскаљевић, уз музику Војкана Борисављевића.

Татјана Лукјанова је те 1973. године, глумила и у монодрамски скицираној представи *Ти си то* Слободана Стојановића, на сцени на Црвеном Крсту. То је, заправо, била „драма - анкета, то јест драма – документ у којој група првобораца, са једне ратне фотографије, прича своју судбину.“⁴⁰ Глумачки ансамбл уједначено је са уживањем пружао своје улоге које су биле преплављене живошћу.

Једна од изванредних улога, које је Татјана Лукјанова доживљавала „својом“ је, засигурно, креација поседнице Рањевске у Чеховљевој комедији *Вишњев сад*. Премијера ове комедије светског великана литературе, у Савременом позоришту је играна 17. фебруара 1974. године, у режији Небојше Комадине, а у главним улогама, поред Лукјанове, појавили су се Жика Миленковић, Љиљана Лашић, Тамара Милетић, Урош Гловацки и Зоран Ранкић.

Позоришни критичар Петар Волк у „Књижевним новинама“ истакао је да је „Рањевска, власница вишњика и тог изгубљеног имања, сложен лик у својој једноставности, лакомислен у безазлености, превртљив у погледу новца и крајње пожртвован када је љубав у питању, у интерпретацији Татјане Лукјанове имала љупкости, искрености, устрепталости и једноставности, а то је управо оно што је њеној игри давало смисао и издизало је изнад осталих.“⁴¹ Волк је, такође, приметио да је у другом чину њена игра попустила, као и целог ансамбла, и да није успела да се поново издигне и испољи ону изузетно суптилну и дубоку трагичност која Рањевску чини толико изузетном у драмској литератури. Критичар „Политике експрес“ Милосав Мирковић сматрао је да Рањевска Тање Лукјанове „није „свет-

ска дама“ нити губернијска мадона, него жена незасићена живота, способна да се активира између истине и обмане, између „учињеног“ и оног што ваља „чинити“. Рањевска је држала све konce имања и породице, али је драмски загрижено највише држала оно неодрживо – туђе судбине.⁴²

У јесен 1974. године, полетно и са жаром, Лукјанова је одиграла епизодну улогу Љубице у комедији *Бећарац* Зорана Петровића, која се догађа у селу Сакуле, у Банату, после рата, у време национализације и откупа. Врло добру партију Лукјанова је пружила и као мајка Јеца у комедији *Избирачица* Косте Трифковића, у режији Виде Огњеновић, а коју је Савремено позориште ставило на репертоар у пролеће 1975, поводом стогодишњице смрти српског комедиографа.

Београдско драмско позориште

Сређином седамдесетих година прошлог века Београдско драмско успева да изађе из „несрећног брака“ са Београдском комедијом, односно Позориштем на Теразијама и почиње нову фазу у свом трајању. За све време ових промена, фузија позоришта, нових управа, различитих концепција, другачијих усмерења, успона и падова, једно је увек остајало исто: непосредност, једноставност, искреност, било да се радило о драми, комедији, мјузиклу.

Татјана Лукјанова, оставши све време верна свом позоришту на Црвеном Крсту, преживела је и ову промену и наставила успешно да ређа улогу за улогом.

Ефектну епизоду, добро интонирану, одиграну у једном даху, са правим комичарским нервом Лукјанова је пружила играјући грофицу Мадлен Петровну у драми Мирослава Крлеже *У агонији*, чија је премијера била 10. децембра 1976, у режији Александра Огњановића. Своју Петровну, пропалу руску аристократкињу у емиграцији Лукјанова је ненаметљивом игром и богатством говора уверљиво оживела. Тим поводом, позоришни критичар загребачког „Вјесника“ Бранко Јежић, после гостовања Београдског драмског са овом представом у Загребу, истакао је да одлична Мадлен Петровна Татјане Лукјанове, ретком спонтанашћу и ненаметљивошћу, карикира руску емигранткињу у широком спектру исказаних расположења и језичних бравура.⁴³

Следе улоге госпође Џексон у савременој драми енглеског писца Џона Ардена *Живе као свиње*, а у режији Оливера Викторовића и изврсне Марте у домаћој драми *Буђење вампира* Борислава Пекића. Овом представом Београдско драмско позориште обележило је тридесет година свог постојања, а критичари су приметили да су најзапаженије улоге остварили Властимир Ђуза Стојиљковић и Татјана Лукјанова. За њену игру рекли су да је умела истанчаним поступком, који је обилавао богато нијансованим појединостима у широком распону од комике до озбиљних драмских акцената, изнађе потребан тон који је, истовремено, значао и одређену дистанцу у односу према свему што се збива.⁴⁴ Позоришни критичар Јован

Христић је приметио да су „Властимир Стојиљковић као Андрија, судија који је изгубио памћење и Татјана Лукјанова као његова супруга Марта били мајсторски глумачки пар коме није измицала ни једна животна појединост и ни једна глумачка могућност да Пекићеви јунаци не остану само схеме, него да буду и живи људи од крви и меса, а њихове улоге иронични портрети човека који жели – уз помоћ амнезије – да поврати чедност борца изгубљену у дипломатском магацину и рђаве глумице која се намеће и размеће извештаченим театралним понашањем.“⁴⁵

Године 1980, у Београдско драмско позориште стигао је редитељ Паоло Мађели да режира комад Колина Хигинса *Харолд и Мод*, направивши прави позоришни догађај сезоне. Позориште на Црвеном Крсту кренуло је поново новим путем, путем нове славе. Главна улога додељена је Татјани Лукјановој, што се показало исправном одлуком, јер је њено тумачење безазлене Мод постало антологијско и зато заслужује већи простор. О њој мало касније.

Паоло Мађели је, две године после, 1982, на исту сцену поставио и комедију Андреја Хинга *Бертино благо*, где је у насловној улози поново наступала Лукјанова.

Улоге Мод и Берте биле су нешто ново у њеном репертоару, а опет тако различите. Читајући обе драме Лукјанова је помишљала да одустане од њих. На сву срећу прихватила је изазов и управо награде које је добила за њихово тумачење показују да су биле пун погодак.

Улога лукаве, циничне, енергичне, похлепне Хингове јунакиње Берте била је нешто сасвим другачије од свега што је до тада радила. Оштар, тврд, помало груб лик Берте био је потпуно супротан њеној личности. Многи, па и она сама, сматрали су да ова улога није за њу. Једино је редитељ Паоло Мађели веровао у Лукјанову, убедивши је да може да је одигра, али под условом да измени своју личност, да одустане од саме себе, да превазиђе себе, да промени сва своја глумачка средства, чак и боју гласа. Захтевао је од Татјане да говори из неочекивано дубоког регистра, што јој није било својствено. Рад са Мађелијем много јој је значио, јер је „он редитељ који воли глумца, има поверења у њега. Свашта човек од њега може да чује, али никад се нисам осетила увређеном, распознавала сам ту његову добронамерност.“⁴⁶

У почетку са резервом, неверицом и отпором, уз доста мука и криза, на крају Татјана Лукјанова је ову улогу заволела. „Глумац мора да брани лик који игра. Мора – да би убедио публику. Али, да убеди и себе. При томе је и ризик већи. Никада се не зна тачан исход. Тачније исход се не зна док публика не да свој суд.“⁴⁷ Не само публика, већ и критика и комисија за додељивање Октобарске награде били су једногласни да те, 1982. године ова награда треба да заслужено припадне Татјани Лукјановој.

После премијере, 12. фебруара 1982, стилски необичне и доста атрактивне представе, рађеној по тексту словеначког савременог драмског писца, Владимир Стаменковић, критичар „Нина“ приметио је да „представа има своју посебну боју, пре свега захваљујући глумцима с којима је редитељ пажљиво радио. У њихова лица, у понашање на сцени, Мађели је унео драгоцене новине, ослобађајући их

Лукјанова

манира по коме су нам познати. Тако фина, лирска сентименталност Татјане Лукјанове осенчена је тврдоћом у изразу, строгошћу у сваком потезу, драматичним променама расположења.⁴⁸ И театролог Петар Марјановић у свом тексту у „Политици“ мишљења је да је „Татјана Лукјанова тонски тврђа и чвршћа него обично, слојевитим глумачким средствима успела да наговести да се испод китњасте барокне образине притајило биће спремно и да се баца на плен и да га сачува.“⁴⁹

Критичарка београдских новина „Студент“, Невена Тодоровић, такође је скренула пажњу на улогу Лукјанове, написавши: „Од глумаца ваља истаћи Татјану Лукјанову као госпођу БERTУ, зато што је суздржаност глумачких средстава омогућила правилно читање комада у правцу који омогућује боље разумевање феномена људске свести. Дискретним осмехом она је наговестила демонску природу човека који је с ону страну људског, јер све оно што је ван њега представља само туђе ја.“⁵⁰

Позоришни критичар Јован Христић је, такође, мишљења да су глумци, следећи редитељеве захтеве, успели да оживе један стилизован зверињак и учинили највише што су могли да Хингови јунаци постану живе и уверљиве личности, скренувши пажњу на Татјану Лукјанову која је, „сигурно одиграла лукаву госпођу БERTУ која уме да се бори за благо које се нашло код ње на чувању, и створила је од ње један заокружени лик.“⁵¹

После БERTЕ, на листу успешних глумачких остварења Татјане Лукјанове уписала се и бравурозна улога љубоморне, бизарне старице АФРЕ, коју је остварила у драми *Догађај у месту Гоги*, словеначког писца Славка Грума, у режији Златка Свибена. Јован Христић је у својој критици представе забележио да су „Ксенија Јовановић и Татјана Лукјанова биле сјајни тренуци гротескне комике као Тарбула и Афра, две уседелице и маловарошке оговарачице, и њихова сцена у ноћи у којој се Хана свети своме заводнику заслужено је доживела срдачан пљесак гледалаца.“⁵²

И улогом, особене и недољиво смешне таште, Серафине Иљинишне у комедији Николаја Ердмана *Самоубица*, додала је „још један медаљон ниски њених смешних старица које као да на сцену падају увек из неког облака, с извесним чуђењем и одсутношћу, помало суврнуте и, као такве, из другог вица који увек погађа мету.“⁵³ Поводом исте улоге, Снежана Ђидић је у „Студенту“ од 28. марта 1984, записала да је Татјана Лукјанова у улози Потсекаљникове таште одржала супериорну сталоженост и прибраност као да је својим изванредним, стабилним наступом желела да успори ритам и стави га на своје место. А Јован Христић је истакао да је Лукјанова пронашла жаришта сасвим модерне апсурдне комике у лику старице која покушава да причањем глупих досетки забави свога зета који је одлучио да се убије.⁵⁴

Средином осамдесетих година Лукјанова је играла и газдарицу у комедији Синише Павића *Полтрон* и Симку у Нушићевој *Ожалошћеној породици*, а крајем те деценије тумачила је, на маштовит начин обогаћен великом индивидуалношћу и искуством, поново лик баке, овог пута Евгеније из драме *Танго* Славомира Мро-

жека. У режији Јадранке Анђелић, коју стручна јавност није оценила као нарочито успешну, глумци представе *Танго*, некако су се снашли да је изнесу, а најбољи међу њима били су, према Христићу, Татјана Лукјанова и Мића Томић. За Татјанину Евгенију је приметио да је дала веома уверљиву комичну фигуру баке која одбацује све друштвене конвенције и која нас је засмејала неким својим непредвидљивим реакцијама. „Одлично одиграна, сцена њеног умирања имала је прави драмски квалитет и праву драмску функцију: да буде једина заиста озбиљна ствар која се збива у Мрожековој ћакнутој породици.“⁵⁵

У мају 1991, Београдско драмско позориште је на својој Новој сцени извело драму *Срећни дани* Семјуела Бекета, у режији Павла Лазића, у којој су главне улоге тумачили Татјана Лукјанова (Вини) и Раде Којчиновић (Вили). Радомир Путник у свом приказу представе приметио је да је „Бекет створио драмску причу на обиљу свакодневних тривијалности којима је испунио и видокруг своје јунакиње Вини и њену неутаживу потребу да се реченицама дефинише као људско биће ... Татјана Лукјанова дала је својој Вини сложеност личности која танано осећа свој лични положај. Али, дефинишући Вини као реалан лик, дајући јој низ конкретних сценских последица, Лукјанова у градацији ствара парадигматичну гротескност жене лишене свега. Гласовним нијансама, променом интонације или ритма говора, Лукјанова је постепено филтрирала осећања која пролазе кроз свест Вини и успевала је да парадоксалним инсистирањем на животном оптимизму оствари трагичну дефиницију живота и да нас наведе да и сами поделимо зебњу и страх пред коначним ишчезнућем. Суптилна, вођена великим глумачким мајсторством Вини Татјане Лукјанове представља креацију за дуго памћење.“⁵⁶ И критичар Јован Христић запажа да је „појединачним и опопљивим људским животом била до врха испуњена Вини коју је играла Татјана Лукјанова. Она је била жива, обична и препознатљива жена која се налази у једној немогућој ситуацији и која чини све да се са њом бори свим снагама којима располаже. Духовита, без трунке самосажаљења, непоколебљиво ведро и истовремено на самом дну очајања, та Вини била је жива и уверљива слика човекове непобедивости. Она је мајсторски прелазила из једне у другу од крајности људског живота, суочавала је те крајности с прецизно одмереним ироничним удаљењем, бацајући тако увек један поглед искоса на вредности с којима и од којих живимо. А у одмереним паузама и у погледу који се с времена на време упути у неку стравичну празнину, могли смо да наслутимо очајање из кога Вини уме да исплива држећи се чврсто за оно мало ствари које, по Бекету, чине читав један људски живот: четкицу за зубе, марамицу, руж за усне и све друго што се може наћи у једној женској ташни.“⁵⁷

Крајем следеће године, надахнуто, суптилно и понесено остварила је своју улогу Дона Елвира у драми Александра Обреновића *Повратак Дон Жуана*. Представу је режирао Кокан Младеновић, а поред Татјане играли су и Ђуза Стојиљковић, Жижа Стојановић, Боривоје Стојановић и други. За њену Дону Елвиру, театролог Петар Волк је приметио да ју је „представљала као једну од оних живих ликова театра апсурда, где је старост само оквир који омогућава да глумачки буду истакнуте све оне пишчеве опсервације о људској лепоти, пролазности, сујети и пора-

Лукјанова

жавајућем признању властите промашености и изгубљене љубави.⁵⁸ Александра Гловацки, критичар „Епохе“ мишљења је да „Татјана Лукјанова носи двојство онога што је била и онога што је постала, у сталним прелазима од слатке старице ка горкој особи коју је живот својим вртлозима свукао до дна. Али, неразумна нада и нешто сачуване чедности враћа је на почетак, у сталном кружењу.“⁵⁹

Увелико већ у пензији, Татјана Лукјанова је равноправно са својим млађим колегама носила репертоар свог позоришта на Црвеном Крсту. Године 1993. маестрално је играла сенилну и дементну Баку у комаду *Утицај гама зрака на сабласне немене* Пола Зиндела, када је „без иједне речи или сувишног геста откривала трагику Баке која је, мимо своје воље, осуђена да живи у атмосфери Беатрисиног дома.“⁶⁰

Две године касније крајње лежерно, природно и спонтано остварила је лик Госпође Бојл у *Мишоловци* Агате Кристи, као и лик Хелге Тен у комаду Ајра Левина *Смртоносна клопка*. Крајем исте 1996. године играла је и наизглед наивну и добродушну старицу Еби Брустер у црној комедији *Арсеник и старе чипке* Џозефа Кеслеринга. Њену сестру Марту Брустер играла је изврсна Оливера Марковић, а комад је режирао Димитрије Јовановић. „Политикин“ критичар театра Иван Меденица мишљења је да је „Татјана Лукјанова апсолутно доминирала у улози „злочесте“ бакице Еби Брустер. Детиња невиност, несташност и уживање у игри „луткама“ (у конкретном случају лешеви дванаесторице мушкараца), створиле су потребну комбинацију веселог и језивог. Окретна, лаконога и увек са враголастим али искреним осмехом Еби Брустер Татјане Лукјанове била је управо оно што и треба: дете-монструм у телу старице.“⁶¹ А Петар Волк у „Илустрованој политици“ после премијере је записао: „Татјана Лукјанова је играла Еби са пуно отворених емоција, крајње непосредно и са урођеним шармом, спонтано до дирљивости да на крају изазива жаљење. Најнеподношљивије призоре Лукјанова решава са лакоћом као да је реч о безначајним свакодневним стварима. Све то игри даје одређени шарм, искреност и веродостојност којом она обезбеђује пуну креативност једној од својих најлепших рола.“⁶² Слично запажања је и критичар Милутин Мишић: „Татјани Лукјановој је ова улога (Еби Брустер) дошла као круна на глумачки стил који негује деценијама. Остављајући публику у уверењу да је пред њима још једно од непосредних, топлих људских бића из њене богате глумачке галерије, она је са детињом непосредношћу откривала основни, црнотуморни контрапункт, лик невероватно успешне тровачице која живи у најдубљем уверењу да чини изузетно хумана дела.“⁶³

У седамдесет и седмој години Лукјанова је изванредно, дискретним средствима и зналачким умећем одиграла и, специјално за њу писану, улогу Мака Леле у драми *Кућа са прозором* Љиљане Лашић. Ова представа, елегича о нашем времену и породици сличној многим другим, засталим и распаднутим у том времену, које стоји, имала је прво извођење 22. маја 2000, у режији Владимира Лазића. Одличне критике и овог пута биле су упућене на рачун њене игре.

Тако Александра Ђуричић у свом приказу премијере истиче да је „Татјана Лукјанова у маестралној улози Мака Леле остварила лик жене која живи у прошло-

сти, одбијајући да се суочи са стварношћу, чак и физички одбијајући да изађе из куће јер спољни свет за њу не постоји. У свом страшном разочарању и бескрајним вербалним ратовима са снајом, она ипак не крије дубоку љубав и бригу за породицу, исконски матерински нагон који очајнички покушава да све врати у ред и блаженство породичног живота. Али, прекасно је јер породице више нема, остали су само делови сећања и страх за унуке који бирају смрт и изгнанство, не би ли се удаљили од стварности у којој нема перспективе.⁶⁴

А критичар Мухарем Первић, у „Политици“ од 30. октобра 2000, примећује да је Лукјанова као Мака Лела тумачила „енергију пролазног, њен гест и дух, иронију времена и бића које ову иронију живи и сноси, са деликатном равнотежом између носталгије, потсмеха и самопотсмеха.“ Тихомир Илић сматра да је писац Љиљана Лашић била најдарежљивија према баки Татјане Лукјанове. „Она је својим примедбама скретала пажњу на све оно са чим су се и гледаоци солидарисали, те је безброј пута на отвореној сцени поздрављали, или због реплике или због вешто пласиране њене реакције. Узгред буди речено, Лукјанова је стекла, захваљујући некаквој својој прекретници, такву димензију, да улогама даје право богатство, каво смо навикли једино да очекујемо од дива светске позорнице.“⁶⁵

Последњу премијеру Татјана Лукјанова је одиграла 26. марта 2002. године, интерпретирајући сјајну глумачку минијатуру служавке Луиз у салонској комедији Ноела Кауарда *Приватни животи*. На крају представе, захваљујући шарму и особеној љупкости, Лукјанова је измамила посебан аплауз за свој ефектан глумачки медаљончић. Поред ње играли су и Милена Павловић, Драгиша Милојковић, Милица Зарић и Милан Чучиловић.

*Лево: Миливој Поповић Мавид и Татјана
Луќјанова, Младост отаца, 1948.*

*Десно горе: Љиљана Крстић и Татјана
Луќјанова, Стаклена менаџерија, 1952.*

Десно: Госпођа бисерна река, 1954.

Млада

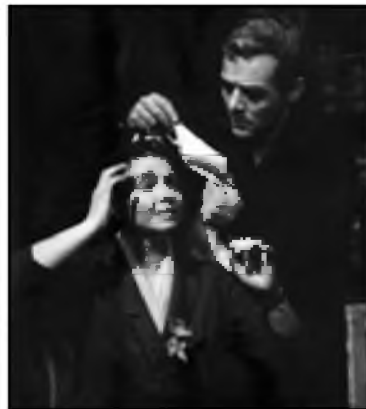

Лево: Неда Огњановић, Никола Милић и Татјана Лукјанова, Утвa птица златокрила, 1969.

Доле: Татјана Лукјанова и Велимир Животић, Шта је собар видео, 1972.

Горе: Татјана Лукјанова и Раде Марковић, Силазак Орфеја, 1959.

Лево: Бранислав Цига Јеринић и Татјана Лукјанова, Мачка на усцајаном лименом крову, 1990.

*Горе: Бора Стојановић и Татјана Лукјанова,
Вишњев сад, 1974.*

*Горе десно: Слободанка Марковић и Татјана
Лукјанова, Буђење вампира, 1978.*

Десно: Срећни дани, 1991.

33

Бертино благо, 1982.

Вукіајева

*Горе: Оливера Марковић, Борис Комненић,
Миодраг Поповић и Татјана Лукјанова, Арсеник
и старе чипке, 1996.*

*Доле: Татјана Лукјанова и Жиж Стојановић,
Повратак Дон Жуана, 1992.*

*Доле десно: Татјана Лукјанова и Миле
Станковић, Кућа са прозором, 2000.*

ТРЕЋИ ЧИН: ХАРОЛД И МОД

*„Нови је дан, ново узбуђење.
Живот је диван, зар не?
Најважније је, ипак, што не траје вечно“
(Колин Хигинс: **Харолд и Мод**)*

Википедија

Ово су речи Мод из драме *Харолд и Мод* америчког романописца Колина Хигинса, која је у тумачењу Татјане Лукјанове постала симбол неуништивног животног оптимизма и спонтаности.

Татјани Лукјановој улога Мод, једна од оних које се добијају само једном у животу, представљала је круну каријере и врх њене глуме. Играла ју је до краја живота, пуних двадесет и три године и сваки пут када би изашла на сцену, чинило јој се као да је игра последњи пут и зато би се ангажовала свим својим снагама. Новинар „Вечерњих новости“, Милан Митић, поводом њене Мод записао је да „ова тиха и ненаметљива глумица, са префињеним арсеналом позоришних средстава, којима се дискретно ретуширају ликови, готово је до перфекције извајала лик старице Мод. Деликатност теме – заљубљеност младића у старицу – истопила се у богатству тонова којима је Лукјанова бојила своју улогу тако да је писац био на добитку: једна сјајна глумица помогла му је игром да добаци много даље него што он снагом речи заслужује.“⁶⁶ И Владета Јанковић у „Књижевним новинама“ од 25. априла 1980, износи свој суд да „Татјану Лукјанову никад нисмо гледали бољу. Она је дочекала оно што не дочека сваки глумац – да се сусретне с улогом у коју су, као рука у рукавицу, склизнули њен наступ и интонација.“

Премијера представе *Харолд и Мод* одржана је 23. марта 1980. године у режији Паола Мађелија, коме је то била прва режија у овом театру. Сценску адаптацију потписао је Жан Клод Каријер, сценографију Зоран Ристић а костим Божана Јовановић. Поред Татјане Лукјанове играли су: Милан Ерак (Харолд), Жижа Стојановић (Госпођа Чејзн), Јелена Чворовић (Мари, собарица), Душан Почек (Доктор), Бора Стојановић (Свештеник) и други. Више од две деценије и више од двестотине пута, ова сентиментална мелодрама играна је пред пуном салом. Постала је и остала култна представа, један од највећих хитова на репертоару Београдског драмског позоришта, од оснивања до данас, готово његов заштитини знак.

После смрти Милана Ерака, 1994. године, у улози Харолда наступао је Слободан Бештић. Овог изузетно сензибилног и даровитог глумца препоручио је сам Ерак, који се последњих година свог живота (умро је у четрдесет и петог) осећао помало неугодно у улози двадесетогодишњака. Свим срцем упућивао је младог колегу у тајне улоге, који је врло брзо оправдао указано поверење и све до неминовног одласка Татјане Лукјанове, наставио да носи дух фрустрираног њујоршког дечака Харолда.

Београдску представу гледао је и чувени редитељ Франко Зафирели после које није крио своје одушевљење: „Гледао сам многе европске поставе *Харолд и Мод*, па чак и ону фамозну париску са Мадлен Рено⁶⁷, али слободно могу рећи да је ова београдска најбоља.“⁶⁸ И наш познати књижевник, Борислав Пекић, који је такође имао прилике да ову представу гледа по разним европским позорницама, делио је исто мишљење и додао „да је са великом скепсом дошао на представу Београдског драмског и да му је драго што је на најлепши начин демантован.“⁶⁹

Драма Колина Хигинса, настала из сценарија за филм,⁷⁰ говори о необичној љубави необичног пара – младића Харолда и старе госпође Мод, који једно у другом проналазе утеху и уточиште пред светом који их окружује, светом сатканим

од клишеа и предрасуда, од отуђености и слепила. Ова племенита и лековита мелодрама слави живот. Али, то је представа и о умирању – последњем и саставном делу живота који га, као и његови остали састојци, чини потпуним, истинитим и лепим⁷¹. Мод је чудесна жена у дубокој старости, која живот обухвата свим чулима, која својом мудрошћу и љубављу према животу омогућава Харолду, неприлагођеном младићу, да заволи свој живот и живот око себе, а то тако ради спонтано и искрено да у љубави младог Харолда нема ничег настраног, ружног или морбидног.

Изразе одушевљења и речи хвале о представи и њеним главним актерима није имала само публика, већ и позоришна критика. Тако Јован Ђирилов у „Политици“ од 26. марта 1980, пише: „У насловним улогама Харолда и Мод, имали смо праве глумце који су умели да одиграју атрактивне задатке које су добили. Татјана Лукјанова била је уверљива и поетична Мод. Иако премлада за Мод, уверила нас је у судбину ове необичне старице, која својим вредностима занесе дух, па и тело, необичног дечака. У стилу њене глуме и сензибилитету има искуства авангарде нашег века.“ И Тихомир Илић, критичар „Књижевне речи“, мишљења је да су „избор редитеља и срећна околност Београдског драмског позоришта што је њихов члан Татјана Лукјанова, много значили за ову представу. Врло изразита карактерна глумица, са неким својственим цвркутом, и уз то са пуно шарма уложеног у заиста студиозно обрађену улогу луцкасте старице Мод, Лукјанова је остварила улогу која се сигурно никад неће заборавити.“⁷²

Позоришни критичар „Нина“, Владимир Стаменковић, такође, сматра да су глумци умногоме помогли редитељу Паолу Мађелију, „а пре свих и много више од других Татјана Лукјанова у главној женској улози. Њена Мод је споља била дефинисана ефектним спојом гаменског и старачког; али испод те маске је бујао сложен, противуречан унутрашњи живот: чудан унутрашњи покрет у коме се мешају својеврсно епикурејство, митоманске склоности, готово приповедачки импулси. Она је тако створила богат, парадоксалан лик из кога је просто избијало обиље живота: један лик изнутра осветљен одблеском гротеске, иза чије комичности се увек указује душевна величина.“⁷³

Јован Христић у свом приказу ове представе запазио је да је „Мод Татјане Лукјанове била једна зрело и комплетно остварена улога, са свим нијансама које су се могле открити промишљеним читањем једног танушног текста – од комичних, до меланхоличних и сасвим озбиљних. Мод је била личност у којој је тачно одмерена мера између реализма и стилизације, више животни идеал него старица, не толико физиолошки колико зато што човек може да се не осврће на нека устаљена правила понашања тек кад пређе неке године. Без труни сентименталног претеривања, она је постала симбол неуништивног животног оптимизма и спонтаности.“⁷⁴

Да је Татјани Лукјановој била судбина да глуми старице, потврдила је и ова улога.⁷⁵ Кад је почела да игра Мод Лукјанова је имала педесет и седам година, далеко од осамдесетогодишњакиње, коју је тада морала да дочара уз фарбање косе у бело и доста шминке. Како су године пролазиле тако је коса седела и потреба за

Лукјанова

шминком се смањивала. Тек мало, пре представе, да би старица пуна живота била што уверљивија.

Интересанто је да се Лукјановој текст ове драме, када га је читала на француском, много пре превода на српски, није допао. Деловао јој је као тешка мелодрама и личио јој је на булеварски театар.⁷⁶ Онда је стигао Мађели и својом режијом учинио да Татјана Лукјанова своју безазлену Мод заволи безгранично, да заволи њен оптимизам, љубав према животу као и њену љупку комичност.

Како то већ живот изрежира, улоге за које се Татјана Лукјанова најтеже изборила у свом раду, донеле су јој значајне награде. Тако је за БERTУ добила Октобарску награду, за Белу Раду у *Утва птица златокрила* Награду „Вечерњих новости“ на Стеријином позорју, а за Мод Награду Градске самоуправне интересне заједнице културе за најбоље глумачко остварење у години, која је те 1980, први пут додељена глумцу појединачно. Следеће године јој је, за исту улогу уручена и Награда Удружења драмских уметника СР Србије.

Татјана Лукјанова и Милан Ерак, Харолд и Мод, 1980.

ЧЕТВРТИ ЧИН: ПОВРЕМЕНИ ИЗЛЕТИ

„Мени је позориште живот, оно је чудо, квинтесенција живота, јер на сцени играте разноврсне судбине и то у року од два сата. То је чудо које ме везује за театар и кад престанем да играм вероватно ћу престати и да живим.“⁷⁷

Вук Јанковић

Током педесет и осам година играња на „даскама што живот значе“, Лукјанова је само четири пута „изневерила“ своју матичну кућу, гостујући у другим театри-ма наше престонице.

Први пут 1957. године, када је у тек основаном Атељеу 212 играла Ану у представи *Песма* Оскара Давича. Драматизацију ове поеме о Београду, његовим људима и његовој борбености потписали су Василије Поповић и Момчило Миланков, а режију Александар Огњановић. Поред Лукјанове главне улоге подељене су Божидару Дрнићу (Вековић), Ратиславу Јовићу (Мића), Јовиши Војновићу (Клаус), Предрагу Лаковићу (Петар) и Браниславу Јеринићу (Ђорђе). Премијера је изведена 13. маја 1957.

За своју интерпретацију Ане Лукјанова је добила углавном добре оцене. Слободан Селенић је записао у „Вечерњим новостима“, од 16. маја 1957, да је „добру Ану било свакако најтеже наћи и одиграти. Ани је место у песниковој машти. Она тек тамо може да буде стварна – не у животу. У личности веома добре глумице Татјане Лукјанове, алогична жена, алогично заљубљена девојка, лепршава и незамишљива, готово нематеријална Ана, изгубила је (морала је) нешто од своје лепршавости и сву своју нематеријалност. Остала је женствена алогична жена, уверљиво и добро одиграна, која престаје да воли Вековића и заљубљује се у романтичног Вилин – коњица.“

Позоришни критичар Бора Глишић сматрао је да је Татјана Лукјанова глумачки перфектно одиграла Ану, али да је „више инсистирала на њеној прозрочној чедности; мање на ономе што је у њој животна снага путенога. У ствари, Ана је збир овог двога.“⁷⁸ Док је Хуго Клајн у „Борби“ од 26. маја 1957, приметио да је Лукјанова имала крајње незахвалну улогу. „Својим покретима, у којима каткада има нечег балетског, својим начином рецитовања и глуме Лукјанова није могла дочарати Ану, жену која је, иако је од Вековића научила да види лепоту младог борца, исто толико предана љубави колико Мића борби, жену која љубав ставља изнад борбе и песме која је борба. Лукјанова је чекала Мићу и у том чекању је било чежње и страсти, али то је била страст за новим уживањима, не жива рана која вапи за мелемом. Али у неким тренуцима Лукјанова је била искрено емотивна.“

Једанаест година касније, 1968, Лукјанова је још једном заиграла у Атељеу 212 у комаду *Цена* Артура Милера. Представу је режирао Дејан Мијач⁷⁹, а Татјана је играла врло слојевит и интересантан лик алкохоличарке Естер Франц, жене изгубљеног човека који је имао све услове да нешто постигне, али није успео.

Милосав Мирковић, позоришни критичар, „Политике експрес“ приметио је да је Татјана Лукјанова, „Милерову скалу лепе несреће и зреле незрелости у покушају матријалног цвркутања и чежње за животом остварила у симетрији драмског у причи и драмског у лику. Њена Естер је према свему истанчала свој однос, завирила у све ситуације. Пијанство у миту о породици, пијанство у алкохолу Татјана Лукјанова је дала поетски пречишћено и са поверењем у водећу проблематику дела.“⁸⁰ А Мирослав Радоњић је истакао да је Виктор Старчић, који игра Грегора Соломона, јединог дораслог партнера имао у Татјани Лукјановој. „Омамљена алкохолним испарењима њена Естер била је испуњена животношћу која је осцили-

рала између грчевите жеље за надвладавањем вегетирања заливеденог вискијем и немоћи да било чиме измени ситуацију.“⁸¹

Њихов колега Владимир Стаменковић је, такође, био мишљења да је Лукјанова успела да уђе под кожу своје јунакиње, да се стопила са њом, то јест да је „умела да наслика један типичан женски лик из Новог света, портрет рушне алкохолничарке у коме се мешају детиње црте и митоманске карактеристике, потпуно клунуће и агресивна напетост.“⁸²

Оцену да је најцеловитије остварење на представи пружила управо Татјана Лукјанова „тумечећи лик прецветале и разочаране жене коју муче тегобна реалност и страст према алкохолу“⁸³, дао је и Бранислав Милошевић, критичар „Борбе“.

Године 1969. Лукјанова је свој звонак, топао, дечији глас позајмила анимираним ликовима у представи *На слово, на слово*, која је своју премијеру имала 22. априла у Малом позоришту. Она је настала на основу веома успешне истоимене телевизијске серије за децу, која се емитовала од 1963. до 1965, те су њени аутори решили да своје јунаке преселе на позоришну сцену. Писац Душан Радовић и редитељ Вера Белогрић направили су избор песама и прича из тридесет и четири телевизијске серије и уз помоћ Гордане Поповић, аутора лутака и сценографије и Миодрага Илића – Белог, аутора музике, поставили представу. Главни јунаци били су Мића (Мића Татић) и Аћим (глас: Мића Татић, анимација: Олга Милошевић) са својим разним другарима. Поред Лукјанове свој глас луткама позајмили су и Љубиша Бачић, Драган Лаковић, Добрила Матић, Властимир – Ђуза Стојиљковић, Бранка Митић и други.

Татјана Лукјанова гостовала је и у Позоришту „Под разно“ у представи *Шумовање*, чија премијера је изведена 11. октобра 1979. Ово професионално позориште основано је 1977. године као „организација удруженог позоришног рада, чији је основни циљ био слободно удруживање за рад на пројектима сценских представа. Удруживање рада по правилу вршило се само за припрему и извођење сценских представа“⁸⁴, што значи да глумци нису имали стални радни однос, већ су се окупљали од представе до представе. Финансирали су се сопственим средствима од прихода и од средстава других радних организација са којима су склапали пословне аранжмане. Припремали су и изводили само драмска дела младих југословенских аутора који су обрађивали савремене проблеме и то уз сценско-техничку помоћ Студентског културног центра, који их је заступао према трећем лицу и водио материјално и финансијско пословање.

Представа *Шумовање* Бранка Лукића, била је четврта премијера овог позоришта, где су поред Лукјанове играли и Снежана Никшић, Миодраг Поповић Деба, Владимир Јевтовић, Љиљана Међеши и Предраг Милетић. Режију су потписали Владимир Алексић и Владимир Јевтовић, а сценографију Новица Коцић. У средишту драме био је живот у урбаној средини, који нужно и у већини случајева деформише човека, његов карактер, морал и систем вредности. Радња је смештена у викендици, током неуспелог викенда, а главни актери су Мајка, наставница у пензији, Син, полууспешни писац, еманципована Снаја, Унука која не пристаје на

норме одраслих, припрост али непосредан Шумару и Младић, локални плејбој.

Лукјанова је играла мајку Невенку за чију интерпретацију је Милорад Вучелић у новинама „Младост“ од 19. октобра 1979. записао да ју је одиграла „са пуно умећа, суптилности и узбудљиве драматике, бираним глумачким средствима и решењима. Невенкин закаснили инфантилизам и уздизање над проблемима који су је раније скршили, простодушност, као и поново откривена љубав послужили су Лукјановој да оствари веома успешну улогу захваљујући којој је и изграђен и одређени ниво критичности у драми.“

42

Бождар Дрњић и Татјана Лукјанова, Песма, 1957.

Младост

ПЕТИ ЧИН: ТВ, РАДИО, ФИЛМ

„Свака нова улога за мене је потпуна „табула раза“. После прочитаног текста, осећам се као да никада до тада ништа нисам радила. Мислим да је то добар и једини прави полаз за спремање улоге.“⁸⁵

Вукчићева

Током своје уметничке каријере Татјана Лукјанова је, поред позоришта, играла и у драмама и серијама на телевизији и радију, али и на филму. Снимила је око шездесетак телевизијских и радијских драма и серија и десет филмова, а њен меки, звонак, топао вокал, којим је оживљавала многе јунаке из анимираних серија и цртаних филмова, као што су Зозон, Миш, Калимеро и други, дуго ћемо још слушати и памтити.

Играла је, између осталих, у тв драмама *Снаха*, *Сланици*, *Смрт пуковника Кузмановића*, тв серијама *Љубав ах љубав*, *Школа за жене*, *Срећни људи*, *Сељаци*. Њен цвркутави, дечији глас могао се чути у радио драмама као што су *Девојчица и лептир*, *Момак и по хоћу да будем*, *Витез на белом коњу*, *Ноћ у Кетлијевој кући*. Имена неких од филмова у којима је глумила су *Медаљон са три срца*, *Није лако са мушкарцима*, *Сељаци*.

Награђена је за улоге у два филма. Њено остварење Рускиње, која покушава часовима руског и копирањем икона да прехрани свог унука и себе, у филму *Бал на води* Јована Аћина донело јој је награду „Шјора Мафалда“ за најдуховитију женску улогу на „Мини фестивалу југословенског филма“ у Поречу, 1986. Другу филмску награду, „Златну мимозу“, добила је за улогу у филму *Рањена земља* Гордана Михића у режији Драгослава Лазића, као најбоља женска епизодна улога на Филмском фестивалу у Херцег Новом, 2000. године. Те исте године, заједно са својим колегом Предрагом Тасовцем, Татјана Лукјанова добила је и Златник са ликом цара Константина за свој допринос 24. фестивалу филмског сценарија у Врњачкој Бањи.

Опробавши се и на малом и на великом екрану, испред микрофона и на сцени, Татјана Лукјанова је, у једном од својих интервјуа за новине, признала да највише воли да је на позоришној бини. „Ту је рад много лежернији. Улога и представа се припремају по два – три месеца. Глумац у том периоду пролази кроз кризе, али може без већих проблема да је превазиђе. На филму актер нема могућности за тако нешто, јер нема слободу, пошто зависи од филмске технике и камере која треба и да га „хоће“. Рефрен се муњевито понавља: светло-камера-светло ... То је исцрпљујуће, захтева афинитет и кондицију. И, што је још занимљивије, често је поражавајуће за глумца, када први пут види пројекцију, а не види оне сцене у које је уложио себе, своју глумачку страст и љубав! Једноставно, што се тиче филма, ту сте у власти режисера, камермана, монтажера...“⁸⁶

Горе: Татјана Лукјанова на радију

Десно: На снимању тв серије Хајде да растемо, 1971.

Доле: Милутин Бутковић, Данило Бата Стојковић и Татјана Лукјанова, тв драма: Канте и кесе, 1982.

из филма Медаљон са три срца, 1962.

46

Предраг Тасовац и Татјана Лукјанова на 24. Фестивалу филмског сценарија у Врњачкој Бањи, 2000.

Илијана

ЕПИЛОГ

„Увек сам говорила да ме само интересује рад и то није никаква фраза. Награде долазе и одлазе, али оно што вреди – то је радити посао који волиш.“⁸⁷

Викијанова

Татјана Лукјанова је током своје, скоро шест деценија дуге уметничке каријере остварила многобројне „велике“ и „мале“ улоге, како у позоришту, тако и на телевизији, радију и филму. За своја остварења награђена је низом вредних награда и признања, међу којима су и Орден заслуга за народ са сребрном звездом (1973), Награда Удружења драмских уметника СР Србије (1981), Октобарска награда града Београда (1982), Награда „Шјора Мафалда“ (1986), Златана мимоза (2000), „Зоранов брк“ (2000) и друге.

Позориште јој је било и уточиште и утеха и лепота. Иако већ дуги низ година у пензији, до последњег дана играла је пуном паром и пуним плућима. Последње сезоне на репертоару у њеном Београдском драмском позоришту налазиле су се четири представе у којима је играла: *Харолд и Мод*, *Мишоловка*, *Кућа са прозором* и *Приватни животи*.

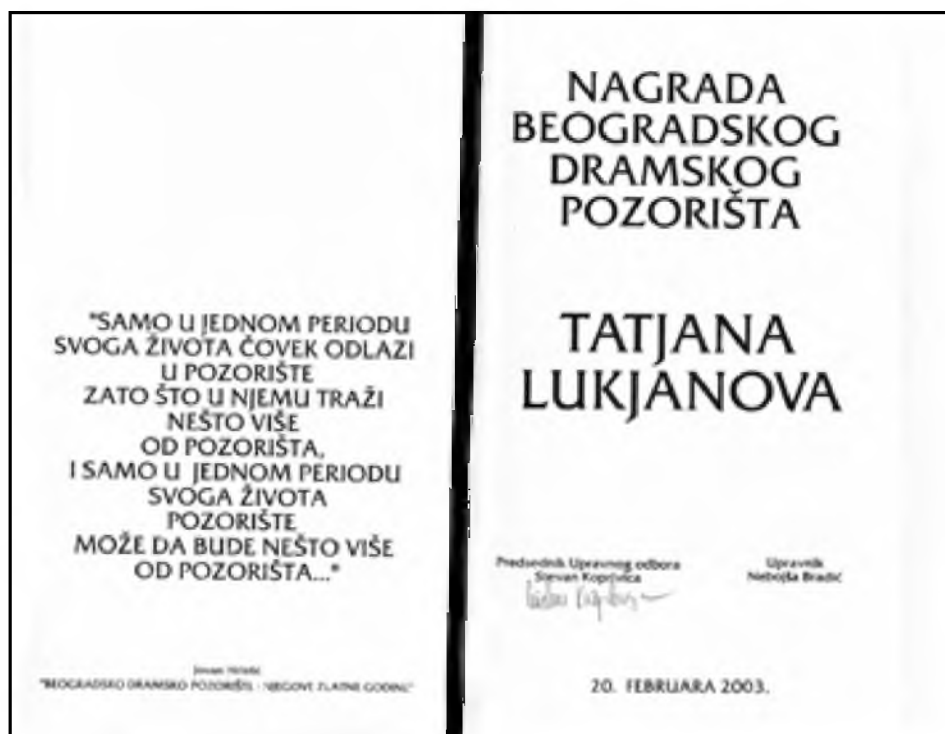
Татјана Лукјанова је по још једној ствари била јединствена појава у позоришној пракси. Преко пола века остала је верна истој театарској кући, свом Београдском драмском позоришту на Црвеном крсту, мада је у два наврата била у великом искушењу да га напусти (Мира Траиловић ју је звала у Атеље 212, а Велимир Лукић у Народно позориште). Да ли због лепих улога, редовног играња, атмосфере, оптимизма, верности, Татјана Лукјанова је остала у свом театру, заједно са њим проживевши многе лепе и ружне, срећне и тужне тренутке и године. У једном интервјуу Лукјанова је објаснила своју оданост: „Просто због тога што сам везана за један начин игре који се негује од почетка и траје дан – дањи. То је непосредност и једноставност глумачког казивања. Видите, све се мењало, људи, управа, преживе смо и ону несрећну фузију са кућом на Теразијама, али је стил игре остао, истрајао. Ја сам увек веровала у моје позориште, веровала да се добра и рђава времена смењују.“⁸⁸

На отварању изложбе о Београдском драмском позоришту у Музеју позоришне уметности, 1997. године Татјана Лукјанова је рекла и следеће: „Живети непрекидно у позоришту које траје пола века, од првог дана његовог оснивања, није нимало лако, а можда по некима, ни довољно мудро. Мени, која сам прошла тај пут, изгледа као да сам за тих 50 година (заstraшујућа цифра) променила више позоришта, више управа, више концепција театра, више усмерења. Једно је увек остајало исто: непосредност, једноставност, искреност. Било да се радило о драми, комедији, касније мјузиклима ... Од свих београдских театара Београдско драмско позориште имало је најдраматичнију судбину. Имало је врхунске успоне и падове. Зато га волим и поштујем и дивим се његовој виталности.“

Татјани Лукјановој је 20. фебруара 2003. године припала част да открије спомен-плочу у холу њеног Позоришта на Црвеном Крсту, као сећање на прву представу овог театра, *Младост отаца* из 1947, у којој је и сама играла. Том приликом додељено јој је и признање за укупан уметнички допринос и верност овом позоришту.

Београдско драмско позориште је после њене смрти, 2003. године, као још један вид пажње према својој „икони“, награду за најбоље уметничко остварење назвало *Гран при „Татјана Лукјанова“*. Ово признање додељује се сваке године, на

дан позоришта 20. фебруара и до сада су га добили Весна Чипчић (2004), Ђурђија Цветић (2005), Предраг Ејдус (2006), Драган Петровић Пеле (2007) и Душанка Дуда Стојановић (2008).

49

lukjanova

Культурна града Београда
Живи за издржану традицију

Октобарску Награду Града
Београда

За најбоља допринос у
области уметности и науке

У години 1982

Матијани Лукјановић, музичар
За дело уметносту и науку у издржаности "Берлинско вјетро"

У Београду 20.10.1982.

Председник Комисије
Јосиф Рапољак

Председник
сајамског Града
Београд

Матијана

ПОПИС УЛОГА ТАТЈАНЕ ЛУКЈАНОВЕ

„Живот ... живот вам је као сан, тако некако пролази. Кад погледам са ове дистанце, чини ми се као да сам све сањала. А било је, наравно, и лепих и горких тренутака. Но све се то убраја у животни стаж.“⁸⁹

Лукјанова

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

1. Валентин Катајев, **Родитељски дом**, редитељ: Раша Плаовић, улога: Ду-сја, 20. 10. 1945.
2. Александар Корнејчук, **Платон Кречет**, редитељ: Владета Драгутиновић, улога: Оља, 8. 12. 1945.
3. Молијер, **Тартиф**, редитељ: Мата Милошевић, улога: Маријана, 25. 1. 1946.
4. Л. Н. Толстој, **Живи леш**, редитељ: Јурије Ракитин, улога: Саша, 9. 2. 1946. (поводом прославе 25-годишњице уметничког рада Раше Плаовића)
5. Максим Горки, **Непријатељи**, редитељ: Хуго Клајн и Раша Плаовић, улога: Нађа, 2. 11. 1946.
6. **Свечана Академија – поводом 110-годишњице смрти А. С. Пушкина**, Татјана Лукјанова рецитовала: *Татјанино писмо Оњегину* и *Смрт песника* Љермонтова, 1. 3. 1947.

БЕОГРАДСКО ДРАМСКО ПОЗОРИШТЕ

1. Борис Горбатов, **Младост отаца**, редитељ: Петар С. Петровић, улога: Наташа Логинова и Јелена, кћи Наташина, 20. 2. 1948. (играно у НП у Бгд)
2. А. Н. Островски, **Уносно место**, редитељ: др Марко Фотез, улога: Ана Павловна, 2. 4. 1949.
3. Јаков Игњатовић, **Вечити младожења**, редитељ: др Марко Фотез, улога: Лула, 26. 5. 1949.
4. Мира Пуц, **Ватра и пепео**, редитељ: Теја Тадић, улога: Тања, 15. 11. 1949.
5. Виљем Шекспир, **Како вам драго**, редитељ: Марко Фотез, улога: Селија, 15. 2. 1950.
6. А. П. Чехов, **Крчма на главном друму**, редитељ: Предраг Динуловић, **Медвед**, улога: Јелена Ивановна Попова, **Свадба**, улога: гост, 24. 6. 1950.
7. Марин Држић, **Скуп**, редитељ: др Марко Фотез, улога: Андријана, 26. 10. 1950.
8. Чедомир Миндеровић, **Купина се расцветала**, редитељ: Предраг Динуловић, улога: Славка Петровић, 2. 6. 1951.
9. Федерико Гарсија Лорка, **Дом Бернарде Албе**, редитељ: др Марко Фотез, улога: Адела, 7. 6. 1951.
10. Артур Милер, **Смрт трговачког путника**, редитељ: Предраг Динуловић, улога: Г-ца Форсајт, 6. 12. 1951.
11. Норман Красна, **Драга Рут**, редитељ: др Марко Фотез, улога: Рут, 11. 4. 1952.
12. Форенц Молнар, **Легенда о Љиљану (Лилиом)**, редитељ: Предраг Динуловић, 3. 10. 1952.

13. Бен Хехт, Чарлс Мекартур, **Насловна страна**, редитељ: Соја Јовановић, улога: Госпођа Шлосер, 31. 10. 1952.
14. Тенеси Вилијамс, **Стаклена менаџерија**, редитељ: Миња Дедић, улога: Ћерка Лора, 20. 12. 1952.
15. А. П. Чехов, **Три сестре**, редитељ: Соја Јовановић, улога: Наталија Ивановна, 24. 5. 1953.
16. Фјодор М. Достојевски, **Злочин и казна**, редитељ: Миња Дедић, улога: Дуња, 21. 11. 1953.
17. Хсјунг, **Госпођа Бисерна река**, редитељ: Миња Дедић, улога: Бисерна Река, 8. 4. 1954.
18. Драго Жерве, **Каролина Ријечка**, редитељ: Влада Вукмировић, улога: Луција, 18. 5. 1954.
19. Бертолт Брехт, **Добри човек из Сечуана**, редитељ: Соја Јовановић, улога: Шуј Та Шин, 19. 10. 1954.
20. Стеван Сремац, **Поп Ћира и поп Спира**, редитељ: Предраг Динуловић, улога: Ракила, 29. 12. 1954.
21. Артур Милер, **Лов на вештице**, редитељ: Предраг Динуловић, улога: Ребека Нурс, 16. 4. 1955.
22. Мирослав Крлежа, **Легенде (Краљево)**, редитељ: Миња Дедић, улога: Анка, Пургарска госпа, Клонобарица, 1. 10. 1955.
23. Тенеси Вилијамс, **Мачка на усвијаном лименом крову**, редитељ: Миња Дедић, улога: Ме, 29. 12. 1956.
24. Вилијем Инц, **Пикник**, редитељ: Миленко Маричић, улога: Розмери Сидни, 8. 11. 1956.
25. Артур Милер, **Поглед с моста**, редитељ: Соја Јовановић, улога: Беатриса, 20. 11. 1957.
26. Борисав Станковић, **Јовча**, редитељ: Јован Путник, улога: Зулфа, 28. 2. 1958.
27. Артур Милер, **Сећање на два понедељка**, редитељ: Соја Јовановић, улога: Агнес, 15. 3. 1958.
28. Тенеси Вилијамс, **Силазак Орфеја**, редитељ: Миња Дедић, улога: Ви Талбот, 31. 1. 1959.
29. Мирослав Крлежа, **У агонији**, редитељ: Александар Огњановић, улога: Грофица Мадлен Петровна, маникирка, руска емигранткиња, 10.12.1976.
30. Џон Арден, **Живе као свиње**, редитељ: Оливер Викторовић, улога: Госпођа Џексон, 13. 4. 1977.
31. Борислав Пекић, **Буђење вампира**, редитељ: Димитрије Јовановић, улога: Марта, 29.12.1978.
32. Килин Хигинс, **Харолд и Мод**, редитељ: Паоло Мађели, улога: Мод, 23. 3. 1980.
33. Андреј Хинг, **Бертино благо**, редитељ: Паоло Мађели, улога: Госпођа Берта, 12. 2. 1982.
34. Славко Грум, **Догађај у месту Гоги**, редитељ: Златко Свибен, улога: Афра, 8. 1. 1984.

35. Николај Ердман, **Самоубица**, редитељ: Дејан Мијач, улога: Серафина Иљинишна, 10. 3. 1984.
36. Слободан Стојановић, **Ти си то**, редитељ: Дејан Мијач, улога: Наталија, 20. 10. 1984.
37. Синиша Павић, **Полтрон**, редитељ: Александар Ђорђевић, улога: Газдарица, 23. 5. 1986.
38. Бранислав Нушић, **Ожалошћена породица**, редитељ: Миленко Маричић, улога: Симка, 19. 12. 1986.
39. Славомир Мрожек, **Танго**, редитељ: Јадранка Анђелић, улога: Бака или Евгенија, 8. 11. 1989.
40. Тенеси Вилијамс, **Мачка на усвијаном лименом крову**, редитељ: Љиљана Тодоровић, улога: Биг Мама Полит, 18. 5. 1990.
41. Семјуел Бекет, **Срећни дани**, редитељ: Павле Лазић, улога: Вини, 10. 5. 1991.
42. Александар Обреновић, **Повратак Дон Жуана**, редитељ: Кокан Младеновић, улога: Дона Елвира, 6. 12. 1992.
43. Пол Зиндел, **Утицај гама зрака на сабласне невене**, редитељ: Ивана Ашковић, улога: Бака, 3. 4. 1993.
44. Агата Гристи, **Мишоловка**, редитељ: Ирена Ристић, улога: Госпођа Бојл, 23. 3. 1995.
45. Ајра Левин, **Смртоносна клопка**, редитељ: Ђорђе Марјановић, улога: Хелга Тен Дорп, 28. 4. 1996.
46. Џозеф Кеслеринг, **Арсеник и старе чипке**, редитељ: Димитрије Јовановић, улога: Еби Брустер, 23. 11. 1996.
47. Љиљана Лашић, **Кућа са прозором**, редитељ: Владимир Лазић, улога: Мака Лела, 22. 5. 2000.
48. Ноел Кауард, **Приватни животи**, редитељ: Димитрије Јовановић, улога: Луиз, 26. 3. 2002.

САВРЕМЕНО ПОЗОРИШТЕ

1. Луиђи Пирандело, **Човек, животиња и врлина**, редитељ: Миленко Маричић, улога: Парела, 17. 1. 1961.
2. Бранислав Нушић, **Ујез**, редитељ: Александар Огњановић, улога: Госпођа Арсићка, 16. 2. 1962.
3. Макс Фриш, **Андора**, редитељ: Соја Јовановић, улога: Мајка, 17. 11. 1962.
4. Фредерико Гарсија Лорка, **Љубав господина Перлимплина**, редитељ: Јован Путник, улога: Марколфа (у игри), 27. 11. 1963.
5. Артур Милер, **После пада**, редитељ: Александар Огњановић, улога: Мајка, 15. 10. 1964.
6. Леонид Леонов, **Међава**, редитељ: Предраг Динуловић, улога: Марфа Касјанова, 12. 12. 1964.

7. Ђорђе Лебовић, **Халелуја**, редитељ: Александар Гловацки, улога: Нанита, 25. 2. 1965.
8. Јуриј Олеша, **Завера осећања**, редитељ: Светозар Рапајић, улога: Лизавета Ивановна, 18.12.1965.
9. Алфредо Диаз Гомез, **Завет**, редитељ: др Марко Фотез, улога: Богомољка, 28. 4. 1966.
10. Жика Живуловић-Серафим, **Лево од савести**, редитељ: Предраг Динуловић, улога: Загорка Митровић, 11. 11. 1966.
11. Вилијам Шекспир, **Хамлет**, редитељ: Небојша Комадина, улога: Гертруда, 29. 2. 1968.
12. Александар Поповић, **Утва птица златокрила**, редитељ: Небојша Комадина, улога: Бела Рада, 1. 3. 1969.
13. Роберт Андерсон, **Голицаве приче**, редитељ: Небојша Комадина, улога: Харијета, Марта, 10. 3. 1971.
14. Џо Ортон, **Шта је собар видео**, редитељ: Небојша Комадина, улога: Госпођа Прентис, 29. 2. 1972.
15. Жорж Фејдо, **Дама из „Максима“**, редитељ: Жарко Петан, улога: Госпођа Петипон, 28. 5. 1972.
16. Душан Радовић, **Женски разговори**, редитељ: Соја Јовановић, 15. 3. 1973.
17. Слободан Стојановић, **Ти си то**, редитељ: Дејан Мијач, улога: Наталија, 29. 11. 1973.
18. Антон П. Чехов, **Вишњев сад**, редитељ: Небојша Комадина, улога: Рањевска, 17. 2. 1974.
19. Зоран Петровић, **Бећарац**, редитељ: Радослав Дорић, улога: Љубица, 13. 10. 1974.
20. Коста Трифковић, **Избирачица**, редитељ: Вида Огњеновић, улога: Јеца, 14. 4. 1975.

АТЕЉЕ 212

1. Оскар Давичо, **Песма**, редитељ: Александар Огњановић, улога: Ана, 13. 5. 1957.
2. Артур Милер, **Цена**, редитељ: Дејан Мијач, улога: Естер Франц, 17.10.1968.

МАЛО ПОЗОРИШТЕ

1. Душан Радовић, **На слово, на слово**, редитељ: Вера Белогрић, (Татјана Лукјанова свој глас позајмила ликовима у представи), 22. 4. 1969.

ПОЗОРИШТЕ „ПОД РАЗНО“

1. Бранко Лукић, *Шумовање*, редитељ: Владимир Алексић и Владимир Јевтовић, улога: Невенка, 11. 10. 1979.

ТВ ДРАМЕ И КОМЕДИЈЕ

1. Драгослав Грбић, *Варљиво јутро*, редитељ: Мирјана Самарџић, 1962.
2. Арса Јовановић, Арнолд Вескер, *Корени*, редитељ: Арса Јовановић, 1965.
3. Србољуб Станковић, *Пример за углед*, редитељ: Миодраг Ђурђевић, 1965.
4. Ристо Трифковић, *Напаст наша домаћа*, редитељ: Славољуб Стефановић Раваси, 1967.
5. Горе Видал, *Посета малој планети*, редитељ: Сава Мрмак, 1967.
6. Филип Давид, *Једног дана мој Јамеле*, редитељ: Александар Ђорђевић, 1967.
7. Александар Поповић, *Љубав до гроба, последња*, редитељ: Небојша Комадина, 1967.
8. Луиђи Пирандело, адаптација: Љубомир Драшкић, *Тако је ако вам се тако чини*, редитељ: Љубомир Драшкић, 1968.
9. Дејвид Херберт Лоренс, *Снаха*, редитељ: Предраг Бајчетић, 1969.
10. Мића Поповић, *Американка*, редитељ: Славољуб Стефановић Раваси, 1966.
11. Леонид Зорин, *Крунисање*, редитељ: Јован Коњовић, 1970.
12. Ворен Фрост, *Незнани јунак*, редитељ: Вида Огњеновић, 1972.
13. Нордал Грег, *Пораз*, редитељ: Предраг Бајчетић, 1972.
14. Миленко Вучетић, *Сланици*, редитељ: Јован Аћин, 1973.
15. Миливоје Мајсторовић, *Суседи*, редитељ: Соја Јовановић, 1973.
16. Александар Вучо, *Заслуге*, редитељ: Александар Ђорђевић, 1973.
17. Душица Манојловић, *Личност којој се дивим*, редитељ: Вера Белогрлић, 1973.
18. Данијел Бериген, *Суђење*, редитељ: Сава Мрмак, 1975.
19. Слободан Стојановић, *Сироче*, редитељ: Здравко Шотра, 1978.
20. Снежана Гњидић, *Сестре*, редитељ: Владимир Алексић, 1981.
21. Миладин Шеварлић, *Смрт пуковника Кузмановића*, редитељ: Миленко Маричић, 1981.
22. Гордан Михаић, *Канте или кесе*, редитељ: Драгослав Лазић, 1982.
23. Мелита Церлек, *Пет мртвих адреса*, редитељ: Бранко Иванда, 1984.
24. Милан Шећеровић, *Холивуд или пропаст*, редитељ: Станко Црнобрња, 1991.

25. Миладин Шеварлић, **Повратак Вука Алимпића**, редитељ: Славољуб Стефановић Раваси, 1992.
26. Зоран Божовић, **Свадебни марш**, редитељ: Александар Ђорђевић, 1995.
27. Јелица Зупанц, **Наша енглескиња**, редитељ: Слободан Радовић, 1997.

ТВ СЕРИЈЕ

1. Душан Радовић, **На слово, на слово**, редитељ: Вера Белогрлић, 1963-1965.
2. Александар Поповић, **Љубав, ах љубав** (епизода: *Љубавни је цео свет*), редитељ: Небојша Комадина, 1967.
3. Васа Поповић, **Максим нашег доба** (епизода: *Необични просјак*), редитељ: Здравко Шотра, 1968.
4. Миодраг Ђурђевић, **Име и презиме** (епизода: *Пример за углед*), редитељ: Србољуб Станковић, 1965.
5. Стеван Пешић, **Младићи и девојке** (епизода: *Северно море*), редитељ: Србољуб Станковић, 1968.
6. Владимир Андрић, **Младићи и девојке** (епизода: *Епидемија здравља*), редитељ: Владимир Андрић, 1968.
7. Љубивоје Ршумовић, Драган Бабић, **Хајде да растемо**, редитељ: Славољуб Луле Станковић, 1971.
8. Бора Ћосић, **ТВ оперета за луткице** (епизода: *У трпезарији*), редитељ: Србољуб Станковић, 1972.
9. Душан Радовић, **Школа за жене**, редитељ: Славољуб Луле Станковић, 1973.
10. Владимир Андрић, Никола Рајић, **Јунак мог детињства** (епизода: *Једанаеста најтежа година*), редитељ: Никола Рајић, 1973.
11. Драган Марковић, **Отписани**, редитељ: Александар Ђорђевић, 1974.
12. Драган Марковић, **Повратак отписаних** (епизода: *Кригер*), редитељ: Александар Ђорђевић, 1976/77.
13. Вељко Петровић, **Љубавне приче** (епизода: *Маријо, где си*), редитељ: Александар Ђорђевић, 1983.
14. Сениша Павић, **Бањица** (трећа епизода од четири), редитељ: Сава Мрмак, 1983/84.
15. Радивоје Лола Ђукић, **Уби или пољуби**, редитељ: Радивоје Лола Ђукић, 1984.
16. Сениша Павић, **Бољи живот** (I циклус од четрдесет и седам епизода), редитељ: Александар Ђорђевић, Михаило Вукобратовић, Андрија Ђукић, 1986-1988.
17. Гордан Михаић, **Балкан експрес 2** (осма епизода од десет), редитељ: Александар Ђорђевић, Предраг Антонијевић, Милош Радовић, 1987/88.
18. Ненад Опалић, **Доме, слатки доме** (епизода: *Операција стан*), редитељ:

Милутин Петровић, 1988.

19. Влада Андрић, **Лаку ноћ децо** (глас: Миш), редитељ: Влада Алексић, 1990/91.
20. Слободан Скерлић, **Отворена врата** (епизода: *Оркестар*), режија: Слободан Скерлић, 1994.
21. Синиша Павић, **Срећни људи** (две епизоде), редитељ: Александар Ђорђевић, Слободан Шуљагић, 1996.
22. Гордан Михаић, **Горе доле** (две епизоде), редитељ: Милош Радивојевић, 1996/97.
23. Душан Савковић, **Сељаци**, редитељ: Драгослав Лазић, 2001.
24. Мила Станојевић Бајфорд, **Метла без дршке**, редитељ: Миливоје Милојевић, 2001.
25. Небојша Ромчевић, **Казнени простор** (епизода: *Авети прошлости*), редитељ: Милорад Милинковић, 2002.

РАДИО ДРАМЕ, ИГРЕ И СЕРИЈЕ

1. Евгеније Шварц, **Сенка**, редитељ: Огњенка Милићевић, 1965.
2. Милан Брујић, **Девојчица и лептир**, 1965.
3. Драган Алексић, **Кратер Невиде**, редитељ: Небојша Комадина, 1970.
4. Драган Алексић, **Град у центру света**, 1969.
5. Александар Вучо, **Момак и по хоћу да будем**, редитељ: Слободан Марковић, 1970.
6. Александар Обреновић, **Витез на белом коњу**, редитељ: Александар Обреновић, 1979.
7. Радомир Путник, **Ноћ у Кетлијевој кући**, редитељ: Вида Огњеновић, 1980.
8. дечија серија, **Ружина среда**, Први програм Радио Београда, 1985.

ФИЛМ

1. Владан Слијепчевић, Пуриша Ђорђевић, Владимир Басара и Љубиша Лазаревић, **Медаљон са три срца**, редитељ: Владан Слијепчевић, УФУС, Београд, 1962.
2. Александар Петровић, **Дани**, редитељ: Александар Петровић, Авала филм, Београд, 1963.
3. Мирослав Антић, Петар Латиновић, Миленко Николић, **Широко је лишће**, редитељ: Петар Латиновић, 1981.
4. Светлана Поповић, **Путовање**, редитељ: Светлана Поповић, (кратки филм), 1982.

5. Леон Ковке, *Шмекер*, редитељ: Зоран Амар, Унион филм, Београд, 1985.
6. Предраг Перишић, *Није лако са мушкарцима*, редитељ: Михајло Вукобратовић, Авала про – филм, Београд, 1985.
7. Јован Аћин, *Бал на води*, редитељ: Јован Аћин, ЦФС Кошутњак – ООУР Авала, Београд и Инекс филм, Београд, 1985.
8. Гордан Михаић, *Рањена земља*, редитељ: Драгослав Лазић, Студио Чаплин, Београд, 1999.
9. Душан Савковић, Драгослав Лазић, *Сељаци*, редитељ: Драгослав Лазић, продукција: Студио Чаплин, 2001.
10. Живорад Лазић, Драгослав Лазић, *Све је за људе*, редитељ: Драгослав Лазић, Студио Чаплин, Београд, 2001.

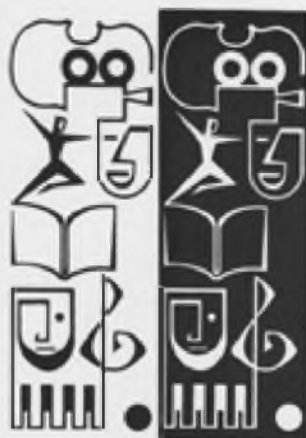
ГРАДСКА
САМОУПРАВНА
ИНТЕРЕСНА
ЗАЈЕДНИЦА
КУЛТУРЕ
ДОДЕЉУЈЕ

ПРИЗНАЊЕ

ЗА НАЈБОЉЕ ОСТВАРЕЊЕ У ГОДИНИ
У 1980.

ТАТЈАНА ЛУКЈАНОВА

ЗА КРЕАЦИЈУ МОД
У ПРЕДСТАВИ „ХИРОЛА И МОД“

У
БЕОГРАДУ

ПРЕДСЕДНИК

НАГРАДЕ, ПЛАКЕТЕ, ДИПЛОМЕ, ОРДЕЊЕ

„Награде не могу да измене ништа у животу једног глумца, али могу да причине велику радост, без обзира када стигну.“⁹⁰

Вук Јанковић

1. НАГРАДА „Вечерњих новости“ за најбољу епизодну улогу (Бела Рада) у представи *Утва птица златокрила*, 13. Стеријино позорје, Нови Сад, 2. 6. 1969.
2. СПОМЕН ПЛАКЕТА и ДИПЛОМА у знак признања за рад и залагање на развоју Београда, поводом 25. годишњице ослобођења Београда, 20. 10. 1969.
3. ПЛАКЕТА ВРАЧАРА
4. ДИПЛОМА за 25 година преданог и успешног рада у Савременом позоришту, са посребреном плакетом, Београд, 21. 10. 1972.
5. ПОВЕЉА свом члану у знак сећања и захвалности на дан прославе 25. годишњице оснивања Савременог позоришта, Београд, 21. 10. 1972.
6. ОРДЕН ЗАСЛУГА ЗА НАРОД СА СРЕБРНОМ ЗВЕЗДОМ, додељује Председник Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, 17. 1. 1973.
7. СПОМЕН ПЛАКЕТА и ДИПЛОМА у знак признања за рад и залагање на развоју Београда, поводом 30. годишњице ослобођења Београда, 20. 10. 1974.
8. ПОВЕЉА и новчана награда (од 10.000 динара) у знак признања и захвалности за велики стваралачки допринос и дугогодишњу верност Београдском драмском позоришту, Београд, 21. 10. 1978.
9. НАГРАДА Градске самоуправне интересне заједнице културе за најбоље глумачко остварење у години, за креацију Мод у представи *Харолд и Мод*, Београд, 1980.
10. НАГРАДА УДРУЖЕЊА ДРАМСКИХ УМЕТНИКА СР СРБИЈЕ за улогу Мод у представи „*Харолд и Мод*“, Београд, 8. 6. 1981.
11. ОКТОБАРСКА НАГРАДА ГРАДА БЕОГРАДА за најбоља достигнућа у области уметности и науке у 1982. години – за улогу Госпође Берте у представи *Бертино благо*, Скупштина града Београда, 20. 10. 1982.
12. СПОМЕН ПЛАКЕТА и ДИПЛОМА у знак признања за рад и залагање на развоју Београда, поводом 40. годишњице ослобођења Београда, 20. 10. 1984.
13. НАГРАДА „ШЈОРА МАФАЛДА“ за најдуховитију женску улогу, у филму *Бал на води*, „Мини фестивал Југословенског филма“, Пореч, јул 1986.
14. ЗАХВАЛНИЦА глумцу вечери у представи *Смртоносна мотористика*, „Борини позоришни дани“, Врање, 4. 2. 1998.
15. ЗЛАТНИК са ликом цара Константина за допринос на 24. фестивалу филмског сценарија у Врњачкој Бањи, 2000.
16. ЗЛАТНА МИМОЗА за најбољу женску епизодну улогу у филму *Рањена земља*, Филмски фестивал у Херцег Новом, 2000.
17. МАЈСТОРСКО ПИСМО и ОРДЕН „НОСИОЦА ЗОРАНОВОГ БРКА ПРВОГ РЕДА“ за улогу Мака Леле у представи *Кућа са прозором*, „Дани Зорана Радмилковића“, Зајечар, 3. 12. 2000.
18. ГРАН ПРИ Београдског драмског позоришта (награда за укупан позоришни допринос БДП-у), Београд, 20. 2. 2003.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Пет година Београдског драмског позоришта 1949-1954*, БДП, Београд, 1954.
2. Марко Фотез, *Пет година у Београдском драмском позоришту*, ЈАЗУ, Загреб, 1962.
3. *Атеље 212*, Театрон 33/4/5, МПУС, Београд
4. Бојана Андрић, *Водич кроз продукцију играног програма телевизије Београд 1958-1995*, РТС, Београд, 1998.
5. Петар Волк, *Београдско глумиште*, Мадленијанум, Београд, 2001.
6. Јован Христић, *Позориште, позориште*, Просвета, Београд, 1977.
7. Јован Христић, *Позориште, позориште II*, Просвета, Београд, 1982.
8. Јован Христић, *Позоришни реферати*, Нолит, Београд, 1992.
9. Јован Христић, *Позоришни реферати II*, Нолит, Београд, 1996.
10. *Београдско драмско позориште 1947-2007*, приредио Феликс Пашић, Београдско драмско позориште, Београд, 2007.
11. Петар Волк, *Именар српског филма*, Фонд „Милан Ђоковић“, Београд, 2008.
12. Драгана Чолић Биљановски, *Београдско драмско позориште 1947-1997*, Музеј зоришне уметности Србије, Београд, 1997.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Ели Финци, *Александар Корнејчук: „Платон Кречет“*, „Наша књижевност“, Београд, фебруар 1946, св.бр. 2, стр. 276-277
2. Ели Финци, *Јубилеј Раше Плаовића*, „Наша књижевност“, Београд, март 1946, св.бр.3, стр. 441-442
3. Милан Богдановић, *„Тартиф“ Дубравка Дујшина*, „Глас“, Београд, 22. 3. 1946.
4. Аноним, *Иван Николајевић Берсењев у Драмском студију Београдског народног позоришта*, „Политика“, Београд, 20. 5. 1946.
5. И. Станковић, *„Непријатељи“*, „Студент“, Београд, 15. 11. 1946.
6. Ели Финци, *Максим Горки: „Непријатељ“*, „Наша књижевност“, Београд, новембар 1946, св.бр.11, стр. 474-477
7. М. Д., *„Непријатељи“ од Максима Горког на београдској позорници*, „Политика“, Београд, 2. 12. 1946.
8. Ј. П., *„Непријатељи“ од Максима Горког на београдској позорници*, „Борба“, Београд, 10. 12. 1946.
9. Михаило Ражнатовић, *„Младост отаца“ на сцени Београдског позоришта*, „Младост“, Београд, 1948.
10. Н. М., *Пред премијеру „Уносног места“*, „Глас“, Београд, 2. 4. 1949.
11. Радмила Бунушевац, *„Сумњиво лице“ од Нушића и „Уносно место“ од Островског, прве премијере на сцени новог дома Београдског драмског позоришта*, „Политика“, Београд, 17. 4. 1949.
12. Ж. В., *Трећа премијера Београдског драмског позоришта „Уносно место“ од А. Н. Островског*, „20. октобар“, Београд, 8. 4. 1949.
13. Аноним, *„Вечити младожења“*, „Дуга“, Београд, 4. 6. 1949.

14. Миленко Мисаиловић, „Вечити младожења“ на сцени Београдског драмског позоришта, „Полет“, Београд, 8. 6. 1949.
15. М. Ф., *Ликови Шекспирове комедије „Како вам драго“*, „Глас“, Београд, 14. 2. 1950.
16. Д. Драговић, „Како вам драго“, четврта премијера у Београдском драмском позоришту, „20. октобар“, Београд, 25. 2. 1950.
17. Боривоје Неђић, *Како вам драго*, „Књижевне новине“, Београд, 28. 2. 1950.
18. Душан Поповић, „Како вам драго“ у Београдском драмском позоришту, „Борба“, Београд, 5. 3. 1950.
19. Марко Фотез, *Како вам драго*, „Књижевне новине“, Београд, 28. 3. 1950.
20. Радмила Бунушевац, „Скуп“ у Београдском драмском позоришту, „Политика“, Београд, 5. 11. 1950.
21. Марко Фотез, „Скуп“ Марина Држића, одломак из редитељеве концепције, „Наша сцена“, Нови Сад, 1. 12. 1950.
22. Мил. Чолић, *О „Скупу“ и о критици „Скупа“*, „Глас“, Београд, 1. 12. 1950.
23. М. Чолић, *Купина се расцветала“ од Чедомира Миндеровића*, „20. октобар“, Београд, 28. 5. 1951.
24. Аноним, *Чедомир Миндеровић: „Купина се расцветала“*, „Република“, Београд, 5. 6. 1951.
25. Радмила Бунушевац, *Купина се расцветала“ од Чедомира Миндеровића*, „Политика“, Београд, 10. 6. 1951.
26. Бранко Беловић, *Купина се расцветала“ Чедомира Миндеровића*, „Књижевне новине“, Београд, 1951.
27. Л., *Дом Бернарде Албе“*, „Република“, Београд, 12. 6. 1951.
28. Радмила Бунушевац, *Дом Бернарде Албе“ од Гарсије Лорке у Београдском драмском позоришту*, „Политика“, Београд, 13. 6. 1951.
29. М. Чолић, *Дом Бернарде Албе*, „20. октобар“, Београд, 16. 6. 1951.
30. О. Б., *Драга Рут“*, „Политика“, Београд, 18. 4. 1952.
31. Радмила Бунушевац, *Молнаров „Лилиом“*, „Политика“, Београд, 9. 10. 1952.
32. Хуго Клајн, *Три премијере*, „Ревивија“, Београд, 11. 12. 1952.
33. М. М., *Стаклена менаџерија“*, „Народни студент“, Београд, 24. 12. 1952.
34. Мира Траиловић, *Стаклена менаџерија“*, „Београдске новине“, Београд, 25. 12. 1952.
35. Милутин Чолић, *Вилијамс Тенеси: „Стаклена менаџерија“*, „Политика“, Београд, 28. 12. 1952.
36. Бора Глишић, *Стаклена менаџерија“*, „Нин“, Београд, 28. 12. 1952.
37. З. М. Б., *Смрт трговачког путника“*, „Загребачки вјесник“, Загреб, 21. 3. 1953.
38. Хуго Клајн, *Стаклена менаџерија“*, „Ревивија“, Београд, 1. 1. 1953.
39. Слободан А. Јовановић, *Тенеси Вилијамс: „Стаклена менаџерија“*, „Република“, Београд, 13. 1. 1953.
40. Аноним, *Стаклена менаџерија“*, „Јеж“, Београд, 24. 1. 1953.
41. Иван Ивањи, *Лирика, боја, атмосфера, музика и светлост*, „Млада култура“, Београд, 1953.
42. Др. З. М., *Стаклена менаџерија“*, Загреб, 16. 3. 1953.
43. Владо Мађаревић, *Добар примјер у право вријеме*, „Казалишне студије“, Загреб, 20. 3. 1953.
44. Павао Броз, А. П. Чехов: *Три сестре“*, „Борба“, Београд, 26. 5. 1953.
45. Бора Глишић, *Утражењу Чехова*, „Нин“, Београд, 31. 5. 1953.
46. Хуго Клајн, Чехов: *Три сестре“*, „Ревивија“, Београд, 1. 6. 1953.

47. Слободан А. Јовановић, „Три сестре“ од Чехова, „Република“, Београд, 2. 6. 1953.
48. Славко Леовац, „Три сестре“ од Чехова, „Ослобођење“, Сарајево, 15. 5. 1953.
49. И. С., „На савремен начин савременом гледаоцу, Сарајево, 1953.
50. Б. Дечермић, *Прва кинеска драма на београдској сцени*, „Вечерње новости“, Београд, 7. 4. 1954.
51. Ели Финци, *Хсјунг: Госпођа Бисерна Река*, „Политика“, Београд, 11. 4. 1954.
52. Павао Броз, *Хсјунгова „Госпођа Бисерна Река*, „Борба“, Београд, 11. 4. 1954.
53. Слободан А. Јовановић, *Хсјунгова „Госпођа Бисерна Река*“, „Република“, Београд, 13. 4. 1954.
54. Станислав Бајић, *Госпођа Бисерна Река*, „Књижевне новине“, Београд, 15. 4. 1954.
55. Бл. Стејић, *Хсјунгова „Госпођа Бисерна Река*, „Београдске новине“, Београд, 16. 4. 1954.
56. Ал. Д. Михаиловић, *Кина је чудна земља*, „Наш весник“, Београд, 23. 4. 1954.
57. Б. Ст., „*Добри човек из Сечуана*“, „Београдске новине“, Београд, 15. 10. 1954.
58. Аноним, „*Добри човек из Сечуана*“, „Вечерње новости“, Београд, 17. 10. 1954.
59. Бора Глишић, *Брехтова поезија на сцени*, „Нин“, Београд, 24. 10. 1954.
60. Ели Финци, *Добри човек из Сечуана (Београдско драмско позориште)*, „Политика“, Београд, 25. 10. 1954.
61. Михаило Вукдраговић, *Прво југословенско извођење „Персефоне“ од Игора Стравинског*, „Борба“, Београд, 19. 2. 1955.
62. Бранко М. Драгутиновић, „*Виђење Косовке девојке*“ - наивни симфониски потпури, „Политика“, Београд, 19. 2. 1955.
63. Ели Финци, *Против догме и предрасуда*, „Политика“, Београд, 21. 4. 1955.
64. Бора Глишић, *Недомашени Милер*, „Нин“, Београд, 24. 4. 1955.
65. Бранко Хофман, *Злочин ин казен*, „Вечер“, Марибор, 2. 6. 1955.
66. Бранко Хофман, *Лов на чаровнице*, „Вечер“, Марибор, 3. 6. 1955.
67. Станислав Бајић, *Смели сценски подухват*, „Савременик“, Београд, бр.11, 1955.
68. Младен Стари, „*Легенде*“, „Вјесник“, Загреб, 9. 6. 1955.
69. Аноним, „*Краљево*“ и „*Кристифор Колумбо*“ Мирослава крлеже у Београдском драмском позоришту, „Борба“, Загреб, 9. 10. 1955.
70. Бора Глишић, *Крлежа: „Краљево*“, „Нин“, Београд, 9. 10. 1955.
71. В. Димитријевић, *Да ли је „Краљево“ за естрадно извођење?*, „Студент“, Београд, 15. 10. 1955.
72. Драгослав Грбић, *Крлежине Легенде „Краљево“ и „Кристифор Колумбо“ у изведби Београдског драмског позоришта*, „Вјесник“, Загреб, 21. 10. 1955.
73. Ели Финци, „*Мачка на усјајаном лименом крову*“, „Политика“, Београд, 4. 3. 1956.
74. Хуго Клајн, „*Мачка на усјајаном лименом крову*“, „Борба“, Београд, 4. 3. 1956.
75. Бора Глишић, *Драма Тенеси Вилијемса*, „Нин“, Београд, 4. 3. 1956.
76. Милош И. Бандић, *Драма савремених комплекса*, „Наш весник“, Београд, 16. 3. 1956.
77. Лука Павловић, *Четврта претстава београдских умјетника*, „Ослобођење“, Сарајево, 20. 6. 1956.
78. Б. Глишић, „*Пикник*“ у Београдском драмском позоришту, „Нин“, Београд, 11. 11. 1956.
79. Владимир Стаменковић, *Ни комедија, ни драма – већ живот*, „Књижевне новине“, Београд, 11. 11. 1956.
80. Василије Поповић, *Вилијам Инц: Пикник*, „Вечерње новости“, Београд, 12. 11. 1956.
81. Хуго Клајн, „*Пикник*“ Вилјема Инца у Београдском драмском позоришту, „Борба“,

- Београд, 15. 11. 1956.
82. М. Милорадовић, *Претстава атмосфере*, „Студент“, Београд, 19. 11. 1956.
83. Рашко Јовановић, *Летња романа Вилјема Инџа*, „Младост“, Београд, 21. 11. 1956.
84. У „Атељеу 212“ подељене улоге за Давичову „Песму“, „Политика“, Београд, 10. 2. 1957.
85. Дч., *Премијера Давичове „Песме“*, „Вечерње новости“, Београд, 24. 4. 1957.
86. Слободан Селенић, „*Песма*“ *Василија Поповића и Момчила Миланкова на сцени „Атељеа 212“*, „Вечерње новости“, Београд, 16. 5. 1957.
87. Бора Глишић, *Три београдске премијере*, „Нин“, Београд, 17. 5. 1957.
88. Хуго Клајн, „*Песма*“ у *Атељеу 212*, „Борба“, Београд, 26. 5. 1957.
89. Ели Финци, „*Песма*“ *Оскара давича на сцени*, „Политика“, Београд, 27. 5. 1957.
90. Иван Ивањи, *Зашто ипак Милер*, „Младост“, Београд, 4. 12. 1957.
91. Хуго Клајн, *Поглед с моста*, „Борба“, Београд, 26. 11. 1957.
92. Б. Дч., *Премијера у Врбасу*, „Вечерње новости“, Београд, 14. 6. 1957.
93. О. Б., „*Успомена на два понедељка*“, „Политика“, Београд, 13. 3. 1958.
94. Слободан Селенић, *Самртна романа*, „Борба“, Београд, 19. 3. 1958.
95. Владимир Стаменковић, *Сентиментална романа*, „Књижевне новине“, Београд, 4. 4. 1958.
96. *Први „Силазак Орфеја“*, „Вечерње новости“, Београд, 30. 1. 1959.
97. „*Силазак Орфеја*“ од *Тенеси Вилијамса*, „Политика“, Београд, 31. 1. 1959.
98. Јован Максимовић, *Орфеј није хтео да сиђе*, „Вечерње новости“, Београд, 4. 2. 1959.
99. Владимир Стаменковић, *Силазак у мелодраму – Тенеси Вилијамс: Силазак Орфеја*, „Књижевне новине“, Београд, 13. 2. 1959.
100. Бора Глишић, *Силазак Орфеја*, „Нин“, Београд, 15. 2. 1959.
101. Бора Глишић, *Прошле недеље: Стерија и Пирандело*, „Нин“, Београд, 22. 1. 1961.
102. М. Мирковић, *Предраг Лаковић у пуном сјају*, „Младост“, Београд, 25. 1. 1961.
103. Слободан Селенић, *Луиђи Пирандело: „Човек, животиња и врлина“*, „Борба“, Београд, 28. 1. 1961.
104. Ели Финци, *На свој начин*, „Политика“, Београд, 28. 1. 1961.
105. Јован Максимовић, *Добро и смешно*, „Вечерње новости“, Београд, 28. 1. 1961.
106. Аноним, „*Ујез*“ – друго дело Нушића ове сезоне, „Вечерње новости“, Београд, 15. 2. 1962.
107. Милосав Мирковић, *Бранислав Нушић: „Ујез“*, „Борба“, Београд, 17. 2. 1962.
108. Вук Вучо, *Сликовница женских лудости*, „Вечерње новости“, Београд, 20. 2. 1962.
109. Слободан Селенић, *Успело вече у Савременом позоришту*, „Борба“, Београд, 20. 11. 1962.
110. Јован Максимовић, *На доброј, старој стази*, „Вечерње новости“, Београд, 22. 11. 1962.
111. М. Мирковић, *Између алегорије и мелодраме*, „Београдска недеља“, Београд, 25. 11. 1962.
112. Вук Вучо, *Кукавичја јаја*, „Књижевне новине“, Београд, 30. 11. 1962.
113. Петар Волк, *Подсмех људском разуму*, „Књижевне новине“, Београд, 13. 12. 1963.
114. Вук Вучо, *Хировита редитељева фантазија*, „Експрес“, Београд, 28. 11. 1963.
115. Миодраг Протић, *Три премијере и једно гостовање*, „Књижевност“, Београд, св. II, књига XXXVIII, 1964.
116. Д. Гајер, *Ипак европска премијера*, „Експрес“, Београд, 15. 10. 1964.
117. Иван Ивањи, *Скоро одлично*, „Експрес“, Београд, 16. 10. 1964.

118. Жарко Јовановић, *Процес над самим собом*, „Вечерње новости“, Београд, 16. 10. 1964.
119. Милосав Мирковић, „*После пада*“, „Београдска недеља“, Београд, 25. 10. 1964.
120. Петар Волк, *Тужне опсене мрака*, „Књижевне новине“, Београд, 30. 10. 1964.
121. Д. Гајер, *Монолог од 8 минута*, „Експрес“, Београд, 12. 12. 1964.
122. Иван ивањи, *Атмосфера страха*, „Експрес“, Београд, 14. 12. 1964.
123. Жарко Јовановић, *Завејани невременом*, „Вечерње новости“, Београд, 14. 12. 1964.
124. Миле Недељковић, *Тиха вејавица*, „Студент“, Београд, 15. 12. 1964.
125. Владимир Стаменковић, *Узагрљају традиције*, „Нин“, Београд, 20. 12. 1964.
126. Милосав Мирковић, *Закаснала међава*, „Београдска недеља“, Београд, 20. 12. 1964.
127. Петар Волк, *Култ и бежање од снова*, „Књижевне новине“, Београд, 25. 12. 1964.
128. Огњен Лакићевић, *Студен једног доба*, „Телеграм“, Загреб, 25. 12. 1964.
129. Иван Ивањи, *Темпо уместо студиозности*, „Политика експрес“, Београд, 26. 2. 1965.
130. Слободан Селенић, *Два различита дела*, „Борба“, Београд, 27. 2. 1965.
131. Ели Финци, *Враћање у живот*, „Политика“, Београд, 27. 2. 1965.
132. Миодраг Илић, *Невоље са Јојоом*, „Вечерње новости“, Београд, 27. 2. 1965.
133. Петар Волк, *Подсмех храбрима*, „Књижевне новине“, Београд, 6. 3. 1965.
134. Миле Недељковић, *Тужни споменар*, „Студент“, 7/1965.
135. Слободан Селенић, *Драма против драматизације*, „Борба“, Београд, 21. 12. 1965.
136. Милосав Мирковић, *Глумачки лепа представа*, „Београдска недеља“, Београд, 26. 12. 1965.
137. Владимир Стаменковић, *Трагом бриљантне Ољешине прозе*, „Нин“, Београд, 26. 12. 1965.
138. В. П., „*Завет*“ и „*Мишја стаза*“, „Експрес“, Београд, 28. 4. 1966.
139. Д. Гајер, *Серафимова лева савест*, „Експрес“, Београд, 11. 11. 1966.
140. Милосав Мирковић, *Комедија, малчице тужна*, „Експрес“, Београд, 12. 11. 1966.
141. Слободан Селенић, *Лево од Нушића*, „Борба“, Београд, 13. 11. 1966.
142. Жарко Јовановић, *Без даха*, „Вечерње новости“, Београд, 14. 11. 1966.
143. Мухарем Первић, *Комедија, из дана у дан, из године у годину ...*, „Политика“, Београд, 15. 11. 1966.
144. Владимир Стаменковић, *Фрагменти обичног живота*, „Нин“, Београд, 4. 12. 1966.
145. Д. Гајер, *Храбри Хамлет*, „Експрес“, Београд, 29. 2. 1968.
146. Жарко Јовановић, *Савременик свих епоха*, „Вечерње новости“, Београд, 1. 3. 1968.
147. Мухарем Первић, *Млади гневни човек*, „Политика“, Београд, 3. 3. 1968.
148. Аноним, *Насмејани Пољак*, „ТВ новости“, Београд, 19. 7. 1968.
149. А. М., *Рандеву с Милером*, „Експрес, Недељна ревија“, Београд, 21. 7. 1968.
150. Петар Волк, „*Цена*“ А. Милера, „Књижевне новине“, Београд, 6. 10. 1968.
151. Милосав Мирковић, *Браћа на распродаји*, „Експрес“, Београд, (?). 10. 1968.
152. Мирослав Радоњић, *Мијачев београдски деби*, „Позориште“, Нови Сад, (?). 10. 1968.
153. Владимир Стаменковић, *Породични круг*, „Нин“, Београд, 20. 10. 1968.
154. Мухарем Первић, *Сигурно је сигурно*, „Политика“, Београд, 25. 10. 1968.
155. Бранислав Милошевић, *Без пуног замаха*, „Борба“, Београд, 29. 10. 1968.
156. М. С. М., „*Утва*“ данас полеће, „Вечерње новости“, Београд, 1. 3. 1969.
157. Д. П., *Истина на Поповићев начин*, „Експрес“, Београд, 1. 3. 1969.

158. Жарко Јовановић, *Расипање речи и талента*, „Вечерње новости“, Београд, 3. 3. 1969.
159. Милосав Мирковић, *Ко је птица ругалица?*, „Експрес“, Београд, (4?) 3. 1969.
160. Бранислав Милошевић, *Александар поповић: Утва, птица златокрила, премијера у Савременом позоришту*, „Борба“, Београд, 4. 3. 1969.
161. Мухарем Первић, *О пуном срцу и празном стомаку*, „Политика“, Београд, 15. 3. 1969.
162. Владимир Стаменковић, *Судбина обичног човека*, „Нин“, Београд, 16. 3. 1969.
163. Петар Волк, *Можда*, „Књижевне новине“, Београд, 29. 3. 1969.
164. М. Кодемо, *Бела Рада доноси срећу*, „Недељне новости“, Београд, 15. 6. 1969.
165. Жика Срећковић, *Удаја изузетан подвиг*, „ТВ новости“, Београд, 20. 6. 1969.
166. Аноним, *Најдража и – прва*, „Вечерње новости“, Београд, 21. 6. 1969.
167. *Андерсонови мали комади о сексуалним играма*, „Политика“, Београд, 10. 3. 1971.
168. Милосав Мирковић, *Голицај, и за појас задени*, „Експрес“, Београд, 12. 3. 1971.
169. Слободан Селенић, *Секс као комедија*, „Борба“, Београд, 13. 3. 1971.
170. Жарко Јовановић, *Пародија секса*, „Вечерње новости“, Београд, 13. 3. 1971.
171. Мухарем Первић, *Три извора смеха*, „Политика“, Београд, 16. 3. 1971.
172. Владимир Стаменковић, *Занат пара вреди*, „Нин“, Београд, 21. 3. 1971.
173. М. М., *Црна комедија о нервним болесницима и здравима*, „Политика“, Београд, 25. 2. 1972.
174. А. М., *Татјанин позоришни порок*, „Експрес“, Београд, 26. 2. 1972.
175. Милосав Мирковић, *Човек човеку је: собар!*, „Политика експрес“, Београд, 28. 2. 1972.
176. Феликс Пашић, *Јесмо ли луди?*, „Борба“, Београд, 28. 2. 1972.
177. Жарко Јовановић, *Кућа лудака*, „Вечерње новости“, Београд, 29. 2. 1972.
178. Мухарем Первић, *Болан здрава лечио*, „Политика“, Београд, 29. 2. 1972.
179. Жарко Јовановић, *Без комичног хаоса*, „Вечерње новости“, Београд, 30. 5. 1972.
180. Милосав Мирковић, *И Фејдо је наш савременик!*, „Политика експрес“, Београд, 30. 5. 1972.
181. М (ухарем) П (ервић), *Сами себе заплићемо, сами себе отплићемо!*, „Политика“, Београд, 30. 5. 1972.
182. Феликс Пашић, *Смех све прашта*, „Борба“, Београд, 31. 5. 1972.
183. Анастас Нешић, *Ухаљини од цица*, „Недељне новости“, Београд, 29. 10. 1972.
184. Валерија Пор, *Четврт века верности театру*, „Експрес“, Београд, 25. 11. 1972.
185. В. П., *Жене, како ћемо?*, „Експрес“, Београд, 15. 3. 1973.
186. Р. Д., *Жене, како ћемо?*, „Борба“, Београд, 15. 3. 1973.
187. Жарко Команин, *Женска рибања*, „Вечерње новости“, Београд, 17. 3. 1973.
188. Ф (еликс) П (ашић), *Разговору никад краја*, „Борба“, Београд, 18. 3. 1973.
189. Ђуро Билбија, *Петоро неуморних*, „Вечерње новости“, Београд, 30. 10. 1973.
190. Милосав Мирковић, *То су они – то смо ми!*, „Политика експрес“, Београд, (?). 12. 1973.
191. Д. См., *Чеховљев пут до истине*, „Политика експрес“, Београд, 16. 2. 1974.
192. Жарко Команин, *Сасушени сад*, „Вечерње новости“, Београд, 19. 2. 1974.
193. Милосав Мирковић, *Вишње нису трешње*, „Политика експрес“, Београд, 23. 2. 1974.
194. Петар Волк, *Повратак Чехову*, „Књижевне новине“, Београд, 16. 3. 1974.
195. Жарко Команин, *Скеч до скеча*, „Вечерње новости“, Београд, 15. 10. 1974.
196. Владимир Стаменковић, *Павратак у Сакуле*, „Нин“, Београд, 20. 10. 1974.

197. Жарко Команин, „Емигранти“ и „Избирачица“, „Вечерње новости“, Београд, 16. 4. 1975.
198. Слободан Селенић, *Избирачи и отирачи*, „Политика експрес“, Београд, 16. 4. 1975.
199. Мухарем Первић, *Шала између два починка*, „Политика“, Београд, 21. 4. 1975.
200. Слободан Селенић, *Уагонији*, „Политика експрес“, Београд, 13. 12. 1976.
201. Мухарем Первић, *Није све узанату*, „Политика“, Београд, 21. 12. 1976.
202. Светислав Јованов, *Конвенције: бајка о веку трајања*, „Омладинске новине“, Београд, (?), 12. 1976.
203. Бранислав Милошевић, *Нека друга прича*, „Борба“, Београд, 5. 1. 1977.
204. Бранко Јежић, *Побједа ријечи над игром*, „Вјесник“, Загреб, 17. 6. 1977.
205. С. О., *Ласкаве оцене*, „Политика“, Београд, 22. 6. 1977.
206. А. М., *Скитнице и малограђани*, „Политика експрес“, Београд, 13. 4. 1977.
207. М. Јауковић, *Премијера ипак одржана*, „Вечерње новости“, Београд, 14. 4. 1977.
208. Живота Васиљевић, *Трагедија људске промашености*, „Светлост“, Крагујевац, 19. 10. 1978.
209. Зорица Пашић, *Три деценије верности*, „ТВ новости“, Београд, 31. 5. 1978.
210. Мухарем Первић, *Случај судије Павловића*, „Политика“, Београд, 5. 1. 1979.
211. Феликс Пашић, *Руна у биографији*, „Вечерње новости“, Београд, 6. 1. 1979.
212. Авдо Мујчиновић, *Глумачки трио*, „Политика експрес“, Београд, 9. 1. 1979.
213. Рашко В. Јовановић, *Прошлост и савременост на сцени*, „Књижевне новине“, Београд, 13. 1. 1979.
214. Желимир Стублија, *Судар двају морала*, „Вјесник“, Загреб, 15. 6. 1979.
215. М. Г., *Свечаност у „Гавелли“*, „Вечерњи лист“, Загреб, 19. 6. 1979.
216. Ђорђе Ђурђевић, *Пролазне и трајне вредности*, „Политика“, Београд, 10. 7. 1979.
217. М. Р., *Премијера „Шумовања“*, „Политика“, Београд, 11. 10. 1979.
218. Д. К., *На почетку сезоне*, „Нин“, Београд, (?). 10. 1979.
219. Милорад Вучелић, *Јасан знак*, „Младост“, Београд, 19. 10. 1979.
220. *Под разно*, „ТВ новости“, Београд, 19. 10. 1979.
221. Снежана Богава, *О моралу, ништа ново*, „Омладинске новине“, Београд, 20. 10. 1979.
222. Зорица Симоновић, *Шум времена*, „Књижевна реч“, Београд, 25. 10. 1979.
223. Јован Ћирилов, *Комади с тезом и варијацијом*, „Политика“, Београд, 6. 12. 1979.
224. *Загонетни однос*, „Рефлектор 15“, Београд, март, 1980.
225. Јован Ћирилов, *Несхваћени „божји људи“*, „Политика“, Београд, 26. 3. 1980.
226. Соња Новаков, *Мама, убићу се*, „Омладинске новине“, Београд, 5. 4. 1980.
227. Тихомир Илић, *Мађелијеве мађионичарске вештине*, „Књижевна реч“, Београд, 10. 4. 1980.
228. Владета Јанковић, *Популарне поетичности*, „Књижевне новине“, Београд, 25. 4. 1980.
229. Аноним, *Улога*, „Вечерње новости“, Београд, 26. 4. 1980.
230. Зорица Јовановић, *Поетичност апсурдног*, „Студент“, Београд, 14. 5. 1980.
231. Владимир Стаменковић, *Укус промене*, „Нин“, Београд, 18. 5. 1980.
232. Милан Митић, *На „старима“ глума остаје*, „Вечерње новости“, Београд, 1980.
233. Бранислава Џунов, *Додељене премије за најбоља остварења*, „Политика“, Београд, 13. 1. 1981.
234. Д. Смиљанић, *Улога за душу*, „Политика експрес“, Београд, 8. 2. 1981.
235. Верица Петковска, *Кад се стварало позориште*, „Борба“, Београд, 2. 3. 1981.

236. Иванка Бешевић, *Глумац не може сам*, „Политика“, Београд, 22. 3. 1981.
237. Жељко Шарчевић, *Сметње на везама*, „ТВ новости“, Београд, 27. 3. 1981.
238. Авдо Мујчиновић, *Сценска икебана*, „Политика експрес“, Београд, 15. 2. 1982.
239. Владимир Стаменковић, *Ограничавајући фактор*, „Нин“, Београд, 21. 2. 1982.
240. Петар Марјановић, *Преварени траже истину*, „Политика“, Београд, 24. 2. 1982.
241. Милорад Вучелић, *Малограђанско кићење*, „Дуга“, Београд, 27. 2. 1982.
242. Петар Волк, *Бертино благо*, „Илустрована политика“, Београд, 2. 3. 1982.
243. Милутин Мишић, *Сценске досетке*, „Борба“, Београд, 24. 3. 1982.
244. Невена Тодоровић, *Драмска геометрија*, „Студент“, Београд, 28. 4. 1982.
245. Д. См., *Педесети*, „Харолд и Мод“, „Политика експрес“, Београд, 12. 6. 1982.
246. З. Кнежевић, *Харолд и Мод*, „Базар“, Београд, 1982.
247. В. Рупар, *Изузетни стваралачки кораци*, „Политика“, Београд, 16. 10. 1982.
248. М. Радосевић, *Изузетна госпођа Берта*, „Политика“, Београд, 18. 10. 1982.
249. Сл. Вучковић, *Не бити сувишан*, „Вечерње новости“, Београд, 23. 10. 1982.
250. Верица Петковска, *Представа је колективни чин*, „Борба“, Београд, 24. 10. 1982.
251. Слободанка Веселиновић, *Тренутак што живот значи*, „Радио ТВ ревија“, Београд, 29. 10. 1982.
252. Весна Адамовић, *Ван сцене – ван живота*, „Нада“, Београд, 5. 10. 1982.
253. В. Рупар, *Изузетни стваралачки кораци*, „Политика“, Београд, 16. 10. 1982.
254. М. Радосевић, *Изузетна госпођа Берта*, „Политика“, Београд, 18. 10. 1982.
255. Даринка Николић, *Новац је код Берте*, „Дневник“, Нови Сад, 21. 11. 1982.
256. Аноним, *Честитка публице*, „Практична жена“, Београд, 25. 12. 1982.
257. Олга Курјак-Павићевић, *Јубилеји лице на генералне пробе за погреб*, „Интервју“, Београд, 30. 9. 1983.
258. Д. См., *Малограђански живот*, „Политика експрес“, Београд, 7. 1. 1984.
259. Авдо Мујчиновић, *Успаванка*, „Политика експрес“, Београд, 10. 1. 1984.
260. Феликс Пашић, *Монотоне слике*, „Вечерње новости“, Београд, 11. 1. 1984.
261. Драган Клаић, *Излет у Гогу*, „Политика“, Београд, 12. 1. 1984.
262. Милутин Мишић, *Иза фасада Гоге*, „Борба“, Београд, 20. 1. 1984.
263. Владимир Стаменковић, *Забачено искуство*, „Нин“, Београд, 22. 1. 1984.
264. Милутин Мишић, *Иза фасада Гоге*, „Борба“, Загреб, 25. 1. 1984.
265. Феликс Пашић, *Комедија с наличјем*, „Вечерње новости“, Београд, 12. 3. 1984.
266. Авдо Мујчиновић, *На пола пута*, „Политика експрес“, Београд, 13. 3. 1984.
267. Драган Клаић, *Приватно очајање*, „Политика“, Београд, 13. 3. 1984.
268. Владимир Стаменковић, *Политика и људска судбина*, „Нин“, Београд, 18. 3. 1984.
269. Милутин Мишић, *Етика, естетика, потом и политика*, „Борба“, Београд, 21. 3. 1984.
270. Снежана Гњидић, *У (само)убилачком темпу*, „Студент“, Београд, 28. 3. 1984.
271. Милорад Вучелић, *Редитељска задруга*, „Комунист“, Београд, 30. 3. 1984.
272. Петар Волк, *Самоубица*, „Илустрована политика“, Београд, 27. 5. 1984.
273. Љ. Лучић, *Годо је дошао*, „Младост“, Београд, 12. 11. 1984.
274. М. Кујунџић, *Ћердање морала*, „Дневник“, Нови Сад, 4. 1. 1985.
275. Ласло Вегел, *Тиха соната и весели промашај*, „Политика“, Београд, 26. 5. 1986.
276. Душка Јекић, *Позориште и живот и позив и хоби*, „Поречки гласник“, Пореч, 17. 10. 1986.
277. Владимир Стаменковић, *Замка*, „Нин“, Београд, 1. 6. 1986.
278. Авдо Мујчиновић, *Скроман донет*, „Политика експрес“, Београд, 23. 12. 1986.
279. Владимир Стаменковић, *Невоље са Нушићем*, „Нин“, Београд, 4. 1. 1987.

280. Петар Волк, *Ожалошћена породица*, „Илустрована политика“, Београд, 13. 1. 1987.
281. Страхиња Шуљагић, *Дирљива вјера Татјане Лукјанове*, „Вјесник“, Загреб, 28. 3. 1987.
282. В. П., „*Харолд и Мод*“ *стоти пут*, „Вечерње новости“, Београд, март 1987.
283. Страхиња Шуљагић, *Татјана Лукјанова или сто представа госпође Мод*, „Позориште“, бр. 8, Нови Сад, април 1987.
284. Бранка Криловић, *Звезда из партера*, „Политика“, Београд, 19. 3. 1988.
285. М. Мишић, *Танго за почитнике*, „Борба“, Београд, 10. 11. 1989.
286. Владан Радосављевић, *Кад прођу године*, „Политика експрес“, Београд, 10. 11. 1989.
287. Момчило Стојановић, *Сатира и фарса*, „Вјесник“, Загреб, 11. 11. 1989.
288. Владимир Стаменковић, *Генерациско виђење*, „Нин“, Београд, 10. 12. 1989.
289. Радомир Путник, *Упрошћена метафора*, „Политика“, Београд, 13. 12. 1989.
290. М. Мицовић, *Противник сам уцена*, „Политика експрес“, Београд, 5. 4. 1990.
291. М. Р., *Повратак Вилијамсове „Мачке“*, „Политика“, Београд, 15. 5. 1990.
292. М. Радошевић, *Меги – тајна „црне“ и „беле“ мачке*, „Политика“, Београд, 20. 5. 1990.
293. Владан Радосављевић, *„Мачка“ опет хит*, „Политика експрес“, Београд, 21. 5. 1990.
294. Гордана Поповић, *Краљице у цициним хаљинама*, „Политика“, Београд, 3. 6. 1990.
295. Радомир Путник, *Умекшана жестина*, „Политика“, Београд, 8. 6. 1990.
296. Дубравка Кнежевић, *Позната прича*, „Вечерње новости“, Београд, 22. 6. 1990.
297. Дубравка Кнежевић, *Универзална несрећа*, „Став“, Нови сад, 27. 7. 1990.
298. Тихомир Илић, *„Мачка на усвијаном лименом крову“*, „Јеж“, Београд, 25. 1. 1991.
299. Аноним, *Бекет је недостижан*, „Спортски журнал“, Београд, 11. 5. 1991.
300. Радомир Путник, *Вече Татјане Лукјанове*, „Политика“, Београд, 13. 5. 1991.
301. Авдо Мујчиновић, *Поруга радости*, „Политика експрес“, Београд, 18. 5. 1991.
302. Љиљана Грујић-Еренрајх, *Магија људског гласа*, „Политика“, Београд, 25. 5. 1991.
303. С. Прљевић, *Постојаност*, „Политика експрес“, Београд, 27. 5. 1991.
304. Петар Волк, *Срећни дани*, „Илустрована политика“, Београд, 11. 6. 1991.
305. Александра Гловацки, *С оне стране мита*, „Епоха“, Београд, 16. 12. 1992.
306. Петар Волк, *Повратак Дон Жуана*, „Илустрована политика“, Београд, 2. 1. 1993.
307. Радомир Путник, *Иронично о миту*, „Политика“, Београд, 17. 1. 1993.
308. Александар Милосављевић, *Неизбежни пакао*, „Политика“, Београд, 16. 5. 1993.
309. Маја Ивановић, *Харолд његове младости*, „Лудус“, Београд, 5. 6. 1994.
310. Даша Ковачевић, *Игра укрштених тајни*, „Политика“, Београд, 8. 4. 1995.
311. Драгана Бошковић, *Собар је убица*, „Политика експрес“, Београд, 10. 4. 1995.
312. Петар Волк, *Мишоловка*, „Илустрована политика“, Београд, 11. 4. 1995.
313. Ранко Стојановић, *Позориште је дрога*, „Вечерње новости“, Београд, 9. 11. 1996.
314. Маша Јеремић, *Чипке у мраку*, „Блиц“, Београд, 26. 11. 1996.
315. Авдо Мујчиновић, *Пропуштена шанса*, „Политика експрес“, Београд, 26. 11. 1996.
316. Александар Милосављевић, *Ко је, у ствари, луд?*, „Време“, Београд, 30. 11. 1996.
317. Иван Меденица, *Добра, стара чипка*, „Политика“, Београд, 4. 12. 1996.
318. Петар Волк, *Арсеник и старе чипке*, „Илустрована политика“, Београд, 14. 12. 1996.
319. Милутин Мишић, *Вечите чипке*, „Борба“, Београд, 19. 12. 1996.
320. Зоран Р. Поповић, *Две боје – црно*, „Књижевна реч“, Београд, децембар 1996.
321. Бранка Криловић, *Чуварка позоришта на Крсту*, „Политика“, Београд, 26. 10. 1997.

322. К. Б., *Са Стравинским у души*, „Борба“, Београд, 16. 4. 1998.
323. В. Стругар, *Човек је свет*, „Вечерње новости“, Београд, 3. 6. 1998.
324. Маја Ристић, *Глумац је осетљива биљка*, „Данас“, Београд, 23. 12. 1998.
325. Тихомир Илић, *Кроки анталогijske улоге: Татјана Лукјанова као Мод*, „Портал“, Београд, 1998.
326. Душан Станковић, *Сви идемо у нови живот*, „Вечерње новости“, Београд, 4. 7. 1999.
327. Снежана Милошевић, *Игра у 77 години*, „Илустрована политика“, Београд, 9. 10. 1999.
328. Б. Голубовић, „Нема ми живота без моје Мод“, „Експрес“, Београд, 15. 1. 2000.
329. Бранка Криловић, *Наши заувек: Харолд и Мод*, „Политика“, Београд, март 2000.
330. Б. Б. С., *Привлачни мемоари*, „Вечерње новости“, Београд, 18. 3. 2000.
331. Мирјана Радошевић, „Харолд и Мод“, или две деценије оде животу, „Политика“, Београд, 22. 3. 2000.
332. Ранко Мунитић, *Нежност*, „ТВ новости“, Београд, 5. 4. 2000.
333. Љиљана Јовановић, *Тајна вечите младости*, „Базар“, Београд,
334. М. Ристић, *Бесмислена комедија*, „Данас“, Београд, 20-21. 5. 2000.
335. Драгана Бошковић, *Авантура опстанка*, „Политика експрес“, Београд, 29. 5. 2000.
336. Александар Милосављевић, *Између трагике и комике*, „Глас јавности“, Београд, 12. 6. 2000.
337. Жељко Јовановић, *Добар покушај*, „Блиц“, Београд, 14. 6. 2000.
338. Хаџи Петар Волк, *Кућа са прозором*, „Илустрована политика“, Београд, 21. 6. 2000.
339. Тихомир Илић, *Кућа са прозором*, „Портал“, Београд, јули 2000.
340. Н. Брковић, *И пасија и професија*, „Борба“, Београд, 29. 7. 2000.
341. Д. Лакић, *Гран при „Небеској удици“*, „Политика“, Београд, 11. 8. 2000.
342. Б. Никовић, *Љубав на крају*, „Вечерње новости“, Београд, 17. 8. 2000.
343. Марија Ћорђевић, *Смисао глумачког посвећења*, „Политика“, Београд, 20. 8. 2000.
344. Ранко Мунитић, *Татјана*, „ТВ новости“, Београд, 20. 9. 2000.
345. Љубиша Ставрић, *Руска посла*, „Нин“, Београд, 21. 9. 2000.
346. Мухарем Первић, *Слике из породичног албума*, „Политика“, Београд, 30. 10. 2000.
347. С. Тодоровић, *Почео је Хамлетом*, „Политика“, Београд, 27. 11. 2000.
348. С. Тодоровић, *Проглашени добитници „Зоранових бркова“*, „Политика“, Београд, 3. 12. 2000.
349. Аноним, *Носталгија*, „Вечерње новости“, Београд, 19. 12. 2000.
350. Лидија Китановић, *Сваки нови дан доноси радост*, „Око“, Београд, 5. 1. 2001.
351. Д. Радовић, *Комедија српских нарави*, „Политика“, Београд, 21. 2. 2001.
352. Александра Ђуричић, *Кућа с прозором*, „Врачарски гласник“, Београд, 26. 7. 2001.
353. В. В. С., *Албум*, „Вечерње новости“, Београд, 19. 8. 2001.
354. А. Д., *коме сметају Сељаци*, „Политика експрес“, Београд, 20. 8. 2001.
355. В. М., *Огорчена сам*, „Глас“, Београд, 21. 8. 2001.
356. Властимир Игњатовић, *Камера треба да те „хоће“*, „Борба“, Београд, 1. 9. 2001.
357. В. Лазаревић, *Многе арије научила сам од оца*, „Дан“, Подгорица, 3. 11. 2001.
358. Татјана Њежић, *Борим се и некако извлачим*, „Блиц“, Београд, 24. 3. 2002.
359. В. В. С., „*Приватно*“ и јавно, „Вечерње новости“, Београд, 27. 3. 2002.
360. Александар Милосављевић, *На трагу водвиља*, „Глас јавности“, Београд, 6. 4. 2002.
361. Жељко Јовановић, *Не само о пријатности*, „Блиц“, Београд, 10. 4. 2002.
362. Сања Домазет, *Медени месец је прецењено задовољство*, „Данас“, Београд, 13. 4.

- 2002.
363. В. Стругар, *Верна једној кући*, „Вечерње новости“, Београд, 1. 7. 2002.
364. Александра Ђуричић, *Београдско драмско позориште. Ноел Кауард: Приватни живот*, „Врачарски гласник“, Београд, септембар 2002.
365. А. Митровић, *Додељене награде Татјани Лукјановој и градоначелници*, Београд, ?.
2. 2003.
366. Аноним, *Допринос Татјане Лукјанове*, „Борба“, Београд, 24. 2. 2003.
367. Звездана Станковић, *Увртнути хумор лечи увртање душе*, „Политика експрес“, Београд, 28. 3. 2003.
368. Соња Влајнић, *Улогама сам попуњавала емотивну празнину*, „Здравље и лепота“, Београд, 12. 4. 2003.
369. Мухарем Шеховић, *Лаку ноћ, Мод*, „Политика“, Београд, 20. 8. 2003.
370. *Ин мемориам: Татјана Лукјанова*, „Данас“, Београд, 20. 8. 2003.
371. *Преминула Татјана Лукјанова*, „Народне новине“, Ниш, 20. 8. 2003.
372. *Сахрањена Татјана Лукјанова*, „Политика“, Београд, 21. 8. 2003.
373. В. В. С., *И нежна и снажна*, „Вечерње новости“, Београд, 21. 8. 2003.
374. Феликс Пашић, *Мод и њена глумица*, „Нин“, Београд, 21. 8. 2003.
375. *Тањин и Душков одлазак*, „Блиц“, Београд, 30. 8. 2003.
376. Ксенија Јовановић, *Позориште је до краја није напустило*, „Лудус“, Београд, 17. 9. 2003.
377. Ксенија Шукуљевић-Марковић, *Одлазак велике Мод*, „Лудус“, Београд, 17. 9. 2003.
378. Бранка Криловић, *Тања (Ин мемориам – Татјана Лукјанова)*, „Сцена“, Нови Сад, број 4-5, јул-октобар 2003.
379. Слободан Бештић, *Ин мемориам: Татјана Лукјанова (1923-2003)*, „Театрон“, Београд, број 124/125, јесен 2003/зима 2004.

¹ Речи Татјане Лукјанове, преузете из интервјуа датог Татјани Њежић (*Борим се и не- како извлачим*, „Блиц“, Београд, 24. 3. 2002.)

² Бранка Криловић, *Тања (Ин мемориам – Татјана Лукјанова)*, „Сцена“, Нови Сад, број 4-5, јул-октобар 2003.

³ О глумачкој етици највише ју је научио њен професор Раша Плаовић, који им је на предавањима говорио: „Ма колико били незадовољни улогом, не смете је вратити! Морате напрегнути све своје снаге и превазићи отпор који имате према роли! Представа је светиња, не сме да се откаже, публика се не сме изневерити!“ (Љубиша Ставрић, *Руска посла*, „Нин“, Београд, 21. 9. 2000)

⁴ Рашко Јовановић, *Позориште и драма*, „Вук Караџић“, Београд, 1984, стр. 190

⁵ Аноним, *Бекет је недостижан*, „Спортски журнал“, Београд, 11. 5. 1991.

⁶ Иванка Бешевић, *Глумац не може сам*, „Политика“, Београд, 22. 3. 1981.

⁷ Љ. Лучић, *Годо је дошао*, „Младост“, Београд, 12. 11. 1984.

⁸ Жика Срећковић, *Удаја изузетан подвиг*, „ТВ новости“, Београд, 20. 6. 1969.

⁹ Михаил Лукјанов ратовао је на српској страни заједно са грофом Алексејем Рајевским, овековеченим у чувеном Толстојевом роману *Ана Карењина*, под именом Вронски. Одликован је Орденом за храброст Кнежевине Србије, а о његовом херојству писале су српске новине.

¹⁰ Соња Влајнић, *Улогама сам попуњавала емотивну празнину*, „Здравље и лепота“, Београд, 12. 4. 2003.

¹¹ Весна Адамовић, *Ван сцене – ван живота*, „Нада“, Београд, 5. 10. 1982.

¹² Иванка Бешевић, *Глумац не може сам*, „Политика“, Београд, 22. 3. 1981.

¹³ К. Б., *Са Стравинским у души*, „Борба“, Београд, 16. 4. 1998.

¹⁴ Из интервјуа Татјане Лукјанове датом Жељку Шарчевићу (*Сметње на везама*, „ТВ новости“, Београд, 27. 3. 1981.)

¹⁵ В. К., „Родитељски дом“ од Катајева, „20. октобар“, Београд, 22. 10. 1945.

¹⁶ Ели Финци, *Максим Горки: „Непријатељ“*, „Наша књижевност“, Београд, новембар 1946, св.бр.11, стр. 474-477

¹⁷ М. Д., „Непријатељи“ од Максима Горког на београдској позорници, „Политика“, Београд, 2. 12. 1946.

¹⁸ Бранко Драгутиновић (1903-1971), музички критичар. Завршио Музичке студије у Београду, где је радио као професор музике у гимназији, затим као секретар и доцент Музичке академије. Од 1950. је помоћник директора а затим и драматург Београдске опере. Писао музичке критике у дневним листовима „Новости“, „Правда“, „Звук“, а од 1945. је стални критичар „Политике“.

¹⁹ Лукјанова је стигла у Београдско драмско заједно са Олгом Ивановић, Бранком Пантелић, Добрилом Костић, Миланом Пузићем, Миодрагом Науновићем.

²⁰ Миленко Мисаиловић, „Вечити младожења“ на сцени Београдског драмског позоришта, „Полет“, Београд, 8. 6. 1949.

²¹ М. Чолић, „Дом Бернарде Албе“, „20. октобар“, Београд, 16. 6. 1951.

²² Мисли се на Оливеру Марковић, Радета Марковића, Олгицу Станисављевић, Љубу Тадића, Властимира Ђузу Стојиљковића, Ксенију Јовановић, Љиљану Крстић, Миодрага Поповића Дебу, Предрага Лаковића, Властимира Велисављевића ...

²³ Хуго Клајн, „Стаклена менаџерија“, „Ривија“, Београд, 1. 1. 1953.

²⁴ Слободан А. Јовановић, *Тенеси Вилијамс: „Стаклена менаџерија“*, „Република“, Бе-

оград, 13. 1. 1953.

²⁵ Иван Ивањи, *Лирика, боја, атмосфера, музика и светлост*, „Млада култура“, Београд, 1953.

²⁶ Ели Финци, *Хсјунг: Госпођа Бисерна Река*, „Политика“, Београд, 11. 4. 1954.

²⁷ Ал. Д. Михаиловић, *Кина је чудна земља*, „Наш весник“, Београд, 23. 4. 1954.

²⁸ Ели Финци, *Против догме и предрасуда*, „Политика“, Београд, 21. 4. 1955.

²⁹ Владан Радосављевић, *„Мачка“ опет хит*, „Политика експрес“, Београд, 21. 5.

1990.

³⁰ Рашко Јовановић, *Летња романа Вилијема Инца*, „Младост“, Београд, 21. 11.

1956.

³¹ Жарко Јовановић, *Завејани невременом*, „Вечерње новости“, Београд, 14. 12. 1964.

³² Владимир Стаменковић, *Узагрљају традиције*, „Нин“, Београд, 20. 12. 1964.

³³ Милосав Мирковић, *Комедија, малчице тужна*, „Експрес“, Београд, 12. 11. 1966.

³⁴ Петар Волк, *Можда*, „Књижевне новине“, Београд, 29. 3. 1969.

³⁵ М. Кодемо, *Бела Рада доноси срећу*, „Недељне новости“, Београд, 15. 6. 1969.

³⁶ Милосав Мирковић, *Голицај, и за појас задени*, „Експрес“, Београд, 12. 3. 1971.

³⁷ исто

³⁸ Мухарем Первић, *Три извора смеха*, „Политика“, Београд, 16. 3. 1971.

³⁹ Милосав Мирковић, *И Фејдо је наш савременик!*, „Политика експрес“, Београд, 30.

5. 1972.

⁴⁰ Жарко Команин, *Чаролија анкете*, „Вечерње новости“, Београд, 1. 12. 1973.

⁴¹ Петар Волк, *Повратак Чехову*, „Књижевне новине“, Београд, 16. 3. 1974.

⁴² Милосав Мирковић, *Вишње нису трешње*, „Политика експрес“, Београд, 23. 2.

1974.

⁴³ Бранко Жежић, *Побједа ријечи над игром*, „Вјесник“, Загреб, 17. 6. 1977.

⁴⁴ Рашко В. Јовановић, *Прошлост и савременост на сцени*, „Књижевне новине“, Београд, 13. 1. 1979.

⁴⁵ Јован Христић, *Позориште, позориште II*, Просвета, Београд, 1982, стр: 142.

⁴⁶ Љубиша Ставрић, *Руска посла*, „Нин“, Београд, 21. 9. 2000.

⁴⁷ Верица Петковска, *Представа је колективни чин*, „Борба“, Београд, 24. 10. 1982.

⁴⁸ Владимир Стаменковић, *Ограничавајући фактор*, „Нин“, Београд, 21. 2. 1982.

⁴⁹ Петар Марјановић, *Преварени траже истину*, „Политика“, Београд, 24. 2. 1982.

⁵⁰ Невена Тодоровић, *Драмска геометрија*, „Студент“, Београд, 28. 4. 1982.

⁵¹ Јован Христић, *Позоришни реферати*, Нолит, Београд, 1992, стр: 48.

⁵² Јован Христић, *Позоришни реферати*, Нолит, Београд, 1992, стр: 189

⁵³ Феликс Пашић, *Комедија с наличјем*, „Вечерње новости“, Београд, 12. 3. 1984.

⁵⁴ Јован Христић, *Позоришни реферати*, Нолит, Београд, 1992, стр: 196

⁵⁵ Јован Христић, *Позоришни реферати II*, Нолит, Београд, 1996, стр: 165.

⁵⁶ Радомир Путник, *Вече Татјане Лукјанове*, „Политика“, Београд, 13. 5. 1991.

⁵⁷ Јован Христић, *Позоришни реферати II*, Нолит, Београд, 1996, стр: 252.

⁵⁸ Петар Волк, *Повратак Дон Жуана*, „Илустрована политика“, Београд, 2. 1. 1993.

⁵⁹ Александра Гловацки, *С оне стране мита*, „Епоха“, Београд, 16. 12. 1992.

⁶⁰ Александар Милосављевић, *Неизбежни пакао*, „Политика“, Београд, 16. 5. 1993.

⁶¹ Иван Меденица, *Добра, стара чипка*, „Политика“, Београд, 4. 12. 1996.

⁶² Петар Волк, *Арсеник и старе чипке*, „Илустрована политика“, Београд, 14. 12. 1996.

⁶³ Милутин Мишић, *Вечите чипке*, „Борба“, Београд, 19. 12. 1996.

⁶⁴ Александра Ђуричић, *Кућа с прозором*, „Врачарски гласник“, Београд, 26. 7. 2001.

⁶⁵ Тихомир Илић, *Кућа са прозором*, „Портал“, Београд, јули 2000.

⁶⁶ Милан Митић, *На „старима“ глума остаје*, „Вечерње новости“, Београд, 1980.

⁶⁷ Позоришна премијера *Харолд и Мод* са Мадлен Рено у главној улози одржана је у Паризу 1973, у режији Жана Луја Бароа.

⁶⁸ Слободанка Веселиновић, *Тренутак што живот значи*, „Радио ТВ ревија“, Београд, 29. 10. 1982.

⁶⁹ исто

⁷⁰ Колин Хигинс је *Харолд и Мод* написао прво као сценарио, за свој дипломски рад на филмској школи у Лос Анђелесу, према коме је редитељ Хол Ешби снимео изврстан филм, који се дуго приказивао у биоскопима. Хигинс је, потом, према сопственом сценарију написао роман, који је постао бестселер у Америци, а затим га је за сцену приредио Жан Клод Каријер.

⁷¹ Преузето из програма Београдског драмског позоришта

⁷² Тихомир Илић, *Мађелијеве мађионичарске вештине*, „Књижевна реч“, Београд, 10. 4. 1980.

⁷³ Владимир Стаменковић, *Укус промене*, „Нин“, Београд, 18. 5. 1980.

⁷⁴ Јован Христић, *Позориште, позориште II*, Просвета, Београд, 1982, стр: 245.

⁷⁵ Да се подсетимо: прву улогу старице добила је са тридесет и две године у комаду *Лов на вештице*, 1955, а онда су почеле да се ређају: слепа старица Марфа Касјанова у *Међави*, Серафина у *Самоубици*, Арфа у *Догађај у месту Гоги*, Госпођа Бојл у Мишоловци, Дона Елвира у Повратак Дон Жуана и друге.

⁷⁶ Лидија Китановић, *Сваки нови дан доноси радост*, „Око“, Београд, 5. 1. 2001.

⁷⁷ Речи Татјане Лукјанове, преузете из интервјуа датог Маји Ристић (*Глумац је осетљива биљка*, „Данас“, Београд, 23. 12. 1998.)

⁷⁸ Бора Глишић, *Три београдске премијере*, „Нин“, Београд, 17. 5. 1957.

⁷⁹ Дејан Мијач, један од најзнајнијих српских савремених редитеља, је ову представу режирао као гост, јер је у то време био ангажован у Српском народном позоришту у Новом Саду.

⁸⁰ Милосав Мирковић, *Браћа на распродаји*, „Експрес“, Београд, (?). 10. 1968.

⁸¹ Мирослав Радоњић, *Мијачев београдски деби*, „Позориште“, Нови Сад, (?). 10. 1968.

⁸² Владимир Стаменковић, *Породични круг*, „Нин“, Београд, 20. 10. 1968.

⁸³ Бранислав Милошевић, *Без пуног замаха*, „Борба“, Београд, 29. 10. 1968.

⁸⁴ Из статута Позоришта „Под разном“

⁸⁵ Речи Татјане Лукјанове, преузете из интервјуа датом за „Спортски журнал“ (Аноним, *Бекет је недостижан*, Београд, 11. 5. 1991.)

⁸⁶ Властимир Игњатовић, *Камера треба да те „хоће“*, „Борба“, Београд, 1. 9. 2001.

⁸⁷ Речи Татјане Лукјанове, преузете из интервјуа датог Александру Митровићу (*Додељене награде Татјани Лукјановој и градоначелници*, Београд, фебруар 2003.)

⁸⁸ Слободанка Веселиновић, *Тренутак што живот значи*, „Радио ТВ ревија“, Београд, 29. 10. 1982.

⁸⁹ Речи Татјане Лукјанове преузете из интервјуа датог Татјани Њежић (*Борим се и некако извлачим*, „Блиц“, Београд, 24. 3. 2002.)

⁹⁰ Речи Татјане Лукјанове преузете из интервјуа датог Олги Курјак-Павићевић (*Јубилеји лице на генералне пробе за погреб*, „Интервју“, Београд, 30. 9. 1983.)

Издаје
МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
11000 Београд, Господар Јевремова 19
e-mail: office@mpus.org.rs
www.theatremuseum.org.yu

Главни и одговорни уредник
КСЕНИЈА РАДУЛОВИЋ

Аутор каталога и изложбе
МИРЈАНА ОДАВИЋ

Сарадници
ГОРДАНА СТЕПАНОВИЋ
НЕНАД ЈАНКОВИЋ

Графичко обликовање
ЈОВАН ТАРБУК

Видео презентација
DEFINITION
Тадеуша Кошћушка 70, Београд

Фотографије на корицама
из представе Харолд и Мод

Штампа и повез

Тираж
400 примерака

Музеј позоришне уметности Србије
захваљује госпођи Ани Терлецки-Барићевић
на поклоњеној заоставштини Татјане Лукјанове

Реализацију изложбе и каталога помогло
Министарство културе Републике Србије

—

Handiana